

For better and worse?!

Een onderzoek naar de vraag:

***Op welke wijze kan de niet-handelende echtgenoot of
geregistreerde partner beter beschermd worden tegen schulden uit
de wettelijke gemeenschap van goederen die voortvloeien uit
onrechtmatige handelingen van de partner?***

Auteur:	M.J.W. Jongenelen
Administratienummer:	503014
Instelling:	Universiteit van Tilburg
Opleiding:	Rechtsgeleerdheid
Accentprogramma:	Privaatrecht
Scriptiebegeleider:	prof.mr. P. Vlaardingerbroek
Tweede beoordelaar:	mr. E.C.M. Hurkens
Afstudeerdatum:	28 augustus 2013

Voorwoord

Vol trots presenteer ik u als lezer mijn masterscriptie Rechtsgeleerdheid. Na vier jaar studeren is dit onderzoek het sluitstuk van mijn studie Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit van Tilburg. Met het schrijven van deze scriptie en daarmee het voltooien van mijn opleiding heb ik een nieuwe mijlpaal bereikt in mijn leven. De afgelopen jaren zijn ontzettend snel voorbij gevlogen, maar desalniettemin hebben deze jaren een belangrijk verschil gemaakt in mijn ontwikkeling als persoon en als jurist. Nieuwe kansen en mogelijkheden liggen vanaf nu voor mij open en ik zal ze met beide handen aangrijpen.

De keuze om rechten te gaan studeren stond voor mij al jaren geleden vast. Ik was er stellig van overtuigd dat deze studie perfect bij mij zou passen. Het tegendeel moet nog steeds bewezen worden en ik heb dan ook geen minuut spijt gehad van mijn keuze om Rechtsgeleerdheid te gaan studeren in Tilburg. Mijn interesse voor het familierecht is echter pas gedurende het laatste jaar van mijn bacheloropleiding gewekt, namelijk tijdens de cursus oefenrechtbank. De keuze voor mijn masteropleiding werd daardoor een stuk gemakkelijker en met veel plezier heb ik tijdens mijn masteropleiding voornamelijk deelgenomen aan familierechtelijke vakken. Uiteindelijk heeft mijn specifieke interesse in het huwelijksvermogensrecht geleid tot een zeer boeiend en actueel scriptieonderwerp.

Ik maak tot slot graag van deze gelegenheid gebruik om prof.mr. P. Vlaardingerbroek te bedanken voor zijn begeleiding en feedback tijdens het schrijven van mijn masterscriptie en voor zijn deelname in de examencommissie. Daarnaast wil ik mr. E.C.M. Hurkens bedanken voor haar beoordeling en tevens voor haar deelname in de examencommissie.

Ik wens u veel leesplezier!

Roosendaal, 20 augustus 2013.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding	5
1.1 Probleemanalyse	5
1.2 Onderzoeksvraag	7
1.3 Deelvragen	8
1.4 Methodologie van het onderzoek	8
1.5 Maatschappelijke relevantie	8
Hoofdstuk 2 Bescherming van de niet-handelende echtgenoot of geregistreerde partner	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Het ontstaan van de wettelijke gemeenschap van goederen	10
2.3 Van een algehele naar een beperkte gemeenschap?	11
2.4 De baten en lasten van een gemeenschap	13
2.5 Verknochte goederen en schulden	14
2.6 Aansprakelijkheid, draagplicht en verhaalbaarheid van schulden	17
2.7 Afstand doen van de gemeenschap	21
2.8 Conclusie	22
Hoofdstuk 3 Ontwikkelingen in de literatuur en rechtspraak	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Ontwikkelingen in de literatuur	23
3.3 Ontwikkelingen in de rechtspraak	26
3.3.1 Advocaatkosten	27
3.3.2 Schulden bij het CJIB	29
3.3.3 Werk gerelateerde schulden	30
3.3.4 Overige schulden ten gevolge van onrechtmatige handelingen	31
3.4 Conclusie	34
Hoofdstuk 4 De Zugewinnungsgemeinschaft	35
4.1 Inleiding	35
4.2 De Zugewinnungsgemeinschaft als hoofdstelsel	35
4.3 Goederen binnen de Zugewinnungsgemeinschaft	36
4.4 Schulden binnen de Zugewinnungsgemeinschaft	36
4.5 Lebenspartnerschaftsgesetz	38
4.6 Conclusie	39
Hoofdstuk 5 Conclusie en aanbevelingen	40
5.1 Conclusie	40
5.2 Aanbevelingen	41
5.2.1 Een wettelijke uitzondering	42

5.2.2	<i>Een verplicht keuzestelsel.....</i>	45
5.2.3	<i>Meer nadruk op de informatieplicht van de overheid</i>	46
5.2.4	<i>Imagoverbetering van huwelijkse voorwaarden.....</i>	48
5.3	<i>Tot slot.....</i>	49
	Literatuurlijst.....	50

1.1 Probleemanalyse

Een huwelijk kan vergaande gevolgen met zich meebrengen. Dit geldt niet alleen op emotioneel vlak, maar ook op financieel vlak. De keuze voor een huwelijk behoort een goed doordachte keuze te zijn, waarbij verder gedacht dient te worden dan alleen aan die geweldige bruidsjurk of dat onvergetelijke huwelijksfeest. Dit geldt temeer indien er wordt gekozen voor het huwelijksgoederenregime zoals dat wettelijk is vastgelegd: de gemeenschap van goederen. Ook voor partners die overwegen om een geregistreerd partnerschap aan te gaan geldt dat zij zich goed dienen te vergewissen van de vermogensrechtelijke gevolgen van een geregistreerd partnerschap, nu deze vrijwel gelijk zijn aan die van een huwelijk.

Voorbeeldcasus:

Een man en vrouw zijn getrouwd geweest in gemeenschap van goederen tot 2012. Tot de gemeenschap behoorde onder meer een echtelijke woning waarop een hypothecaire lening rustte. De man is veroordeeld voor seksueel misbruik van twee van de vier kinderen uit het huwelijk. Om die reden is hij gedetineerd sinds 2011. Hierdoor viel het inkomen van de man weg, welk inkomen de vrouw niet heeft op kunnen vangen. Er zijn in deze periode schulden ontstaan en de vrouw heeft de rechtbank verzocht om te bepalen dat de schulden die voortvloeien uit het niet kunnen voldoen van de hypotheeklasten en de noodgedwongen verkoop van de echtelijke woning, geheel voor rekening van de man dienen te komen. Bij de rechtbank was onder meer de vraag aan de orde of de man draagplichtig was voor de volledige hypotheekachterstand en de restschuld na verkoop van de woning. De rechtbank in Haarlem achtte inderdaad een causaal verband aanwezig tussen het seksueel misbruik en de ontstane schulden. De redelijkheid en billijkheid brachten volgens de rechtbank met zich mee dat de volledige hypotheekachterstand voor rekening van de man diende te komen en dat ook de restschuld voor het grootste gedeelte voor rekening van de man diende te komen.¹

Dit recente voorbeeld uit de praktijk illustreert dat de vermogensrechtelijke gevolgen van een huwelijk kunnen leiden tot zeer onbillijke situaties. De rechtbank heeft in dit geval in het voordeel van de vrouw geoordeeld wanneer het aankomt op de draagplicht van de gemaakte schulden. Dit laat echter onverlet, dat deze casus aanzet tot het plaatsen van vraagtekens bij de huidige wetgeving op het gebied van het huwelijksvermogensrecht. Bovenstaand voorbeeld is geen uitzonderingsgeval. Er zijn vele situaties denkbaar waar bij binnen het huwelijk schulden zijn ontstaan waar één van beide echtgenoten geen invloed op had of zelfs geen weet van had.² Indien men in gemeenschap van goederen trouwt of een geregistreerd partnerschap aangaat, dan vallen deze schulden doorgaans wel in de gemeenschap.

¹ Rb. Haarlem 13 november 2012, *LJN* BY4518.

² Zie bijvoorbeeld Hof 's-Gravenhage, 15 februari 2012, *LJN* BV9407, Hof 's-Hertogenbosch, 1 juli 2008 *LJN* BD8635 en Hof Amsterdam 6 januari 2009, *LJN* BI2083.

Ook na een eventuele ontbinding van het huwelijk zullen deze schulden beide partijen in beginsel achtervolgen. In bepaalde situaties kan dit zeer onbillijke gevolgen hebben voor de echtgenoot of geregistreerde partner die niet heeft gehandeld. Specifiek doel ik hier op situaties waar er gemeenschapsschulden zijn ontstaan ten gevolge van een onrechtmatige daad gepleegd door de echtgenoot of geregistreerd partner zoals in bovenstaande casus. De vraag kan gesteld worden of de partner in dergelijke gevallen niet een betere bescherming zou behoren te genieten dan volgens huidige normen het geval is.

Bij de behandeling van deze problematiek spelen titel 6 en 7 van Boek 1 BW een belangrijke rol. In titel 6 zijn de rechten en verplichtingen van echtgenoten opgenomen. Titel 7 ziet specifiek op de situatie waarin sprake is van de wettelijke gemeenschap van goederen. Met name artikel 1:94 BW is van belang bij dit onderzoek. Dit artikel is van toepassing indien echtgenoten of geregistreerde partners in het regime van de gemeenschap van goederen zijn getrouwd. Het is algemeen bekend dat het merendeel van de mensen die in het huwelijksbootje stapt, nog altijd trouwt in gemeenschap van goederen en voor deze echtgenoten is art. 1:94 BW dan ook van toepassing. Dit artikel bepaalt onder meer de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen en de uitzonderingen daarop. Uit art. 1:94 BW kunnen we dus afleiden welke baten en lasten deel uitmaken van de wettelijke gemeenschap van goederen. Zo vallen in beginsel op grond van art. 1:94 BW alle goederen die echtgenoten voor of staande huwelijk hebben verkregen in de gemeenschap. Naast alle goederen, vallen in beginsel ook alle schulden die echtgenoten voor of staande huwelijk³ hebben gemaakt in de huwelijksgemeenschap.⁴ Deze goederen en schulden worden dan ook respectievelijk aangemerkt als gemeenschapsgoederen en gemeenschapsschulden. Zoals reeds is besproken kunnen ook de wettelijke uitzonderingen op de algehele gemeenschap van goederen afgeleid worden uit art. 1:94 BW. Voor dit onderzoek is het met name van belang om nader te kijken naar de uitzonderingen op de wettelijke gemeenschap van goederen in het kader van gemaakte schulden.

Ingevolge art. 1:94 lid 5 BW wordt er een tweetal uitzonderingen gemaakt op het beginsel dat alle schulden gemeenschapsschulden zijn. Uit deze uitzonderingen valt niet direct af te leiden dat schulden die ontstaan zijn door middel van onrechtmatig handelen buiten de gemeenschap dienen te blijven. Naast de uitzonderingen van art. 1:94 lid 5 BW geeft art. 1:94 lid 3 BW een nadere uitzondering op het beginsel dat alle goederen en schulden gemeenschappelijk zijn.⁵ Het derde lid luidt: ‘Voor zover goederen of schulden op bijzondere wijze zijn verknocht aan één van de echtgenoten, vallen deze slechts in de gemeenschap, voor zover die verknochtheid zich daartegen niet verzet.’ Het aannemen van verknochtheid kan dus tot gevolg hebben dat een bepaalde schuld buiten de gemeenschap dient te blijven en slechts voor rekening van een der echtgenoten dient te komen. Deze categorie

³ Breederveld 2009, p. 66-70.

⁴ Wortmann, ‘*GS Personen- en familierecht*’, art. 1:94 BW, aant. 34.

⁵ Wortmann, ‘*GS Personen- en familierecht*’, art. 1:94 BW, aant. 34.

uitzonderingen behoeft nadere bestudering. Uit de literatuur valt echter af te leiden dat verknochtheid voortvloeit uit de objectieve aard van een schuld en niet uit de subjectieve gehechtheid daaraan van een echtgenoot.⁶ Daarnaast wordt er in de rechtspraak terughoudend omgegaan met het aannemen van verknochtheid.⁷ Ook in de literatuur is men over het algemeen van mening dat de uitzonderingen van lid 3 zo beperkt mogelijk opgevat dienen te worden.⁸ Het is dan ook de vraag of er nu wel of geen ruimte is voor het aannemen van verknochtheid op grond van onrechtmatige handelingen. Verknochtheid van een schuld wordt in de rechtspraak in ieder geval zelden aangenomen.

Naast de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen en de uitzonderingen daarop ingevolge art. 1:94 BW is het belangrijk om nader aandacht te besteden aan de aansprakelijkheid van schulden, de draagplicht van schulden en de verhaalbaarheid van schulden. Ingevolge titel 6 en titel 7 Boek 1 BW kunnen we de betekenis in het huwelijksvermogensrecht van deze begrippen nader uitwerken. Zo zien we de laatste tijd bijvoorbeeld dat de redelijkheid en billijkheid tot gevolg kunnen hebben dat echtgenoten niet beiden voor de helft draagplichtig zijn voor een schuld.⁹ Dit zagen we in de voorbeeldcasus terug nu alleen de man volledig draagplichtig is voor de ontstane hypotheekachterstanden.¹⁰ Maar wat voor gevolgen heeft dit voor de schuldeiser van een bepaalde schuld? De schuldeiser zal in beginsel geen boodschap hebben aan het feit dat de schuld is ontstaan buiten de andere echtgenoot om en zal zich in beginsel kunnen richten tot beide partijen.

Naast de bestudering van huidige wetgeving is het van belang om nader te kijken naar recente ontwikkelingen in de literatuur en in de rechtspraak wanneer het gaat om schulden die voortvloeien uit het onrechtmatig handelen binnen een gemeenschap van goederen. Bovendien zal er ook een rechtsvergelijkend onderzoek plaatsvinden om te vergelijken hoe de niet-handelende echtgenoten elders in Europa bescherming genieten tegen onrechtmatige handelingen van hun partner wanneer het gaat om daaruit voortvloeiende schulden.

1.2 Onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag die in dit onderzoek beantwoordt zal worden luidt als volgt:

Op welke wijze kan de niet-handelende echtgenoot of geregistreerde partner beter beschermd worden tegen schulden uit de wettelijke gemeenschap van goederen die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen van de partner?

⁶ Wortmann, 'GS Personen- en familierecht', art. 1:94 BW, aant. 22.

⁷ Zie bijvoorbeeld Hof 's-Hertogenbosch, 1 juli 2008, LJN BD8635.

⁸ Asser & de Boer 2010, nr. 301.

⁹ Zie bijvoorbeeld HR 30 maart 2012, LJN BV1749.

¹⁰ Rb. Haarlem 13 november 2012, LJN BY4518.

1.3 Deelvragen

Door middel van de volgende deelvragen zal een antwoord geformuleerd worden op de bovenstaande onderzoeksvraag:

- Op welke wijze geniet de niet-handelende echtgenoot of geregistreerde partner bescherming op grond van de huidige wetgeving jegens gemeenschapsschulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen?
- Welke ontwikkelingen zijn er gaande in de rechtspraak en in de literatuur wanneer het gaat om gemeenschapsschulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen van een der echtgenoten?
- Hoe worden echtgenoten in Duitsland voorzien van bescherming jegens gemeenschapsschulden die voortvloeien uit onrechtmatig handelingen van de partner?
- Conclusie en aanbevelingen

1.4 Methodologie van het onderzoek

Deze scriptie zal voornamelijk bestaan uit literatuuronderzoek en rechtspraakonderzoek. Zo zal aan de hand van een literatuuronderzoek onderzocht worden op welke wijze echtgenoten bescherming genieten jegens gemeenschapsschulden in het geval deze schulden te wijten zijn aan onrechtmatige handelingen van de partner. Hiervoor zal met name het positieve recht aan bod komen, alsmede eventuele toelichtingen daarop uit de literatuur en uit de wetsgeschiedenis. Daarnaast zullen aan de hand van een literatuuronderzoek ook de ontwikkelingen in de literatuur op dit gebied onderzocht worden. Door middel van rechtspraakonderzoek zal vervolgens onderzocht worden hoe er de afgelopen jaren werd omgegaan in de rechtspraak met dergelijke situaties. Ten slotte zal er ook een rechtsvergelijkend onderzoek plaatsvinden met Duitsland om zodoende te onderzoeken hoe elders in Europa wordt omgegaan met schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen door één der echtgenoten.

1.5 Maatschappelijke relevantie

Het huwelijk in Nederland is nog steeds de meest voorkomende samenlevingsvorm tussen een man en een vrouw.¹¹ We kennen in Nederland een algehele gemeenschap van goederen, die vergaande vermogensrechtelijke gevolgen met zich meebrengt voor beide echtgenoten. Zo hebben we gezien dat alle schulden die voor of tijdens huwelijk zijn gemaakt, in beginsel binnen de gemeenschap van goederen vallen. De vermogensrechtelijke gevolgen van een huwelijk of een geregistreerd partnerschap kunnen heel ver gaan en in een bepaald opzicht zelfs onbillijk zijn. Aanstaaende echtgenoten en geregistreerde partners aanvaarden in zekere zin dan ook een risico indien zij kiezen

¹¹ Luijten 1998, p. 3.

voor het wettelijke stelsel van de gemeenschap van goederen. Het is in die zin maatschappelijk van belang dat onderzocht wordt hoe echtgenoten worden beschermd tegen gemeenschapsschulden die zijn ontstaan door onrechtmatige handelingen van de partner. Dit onderzoek is temeer van belang gelet op het hoge aantal echtscheidingen en juridische procedures wat daarmee gemoeid gaat. Het is algemeen bekend dat ongeveer een derde van de huwelijken eindigt door middel van een echtscheiding. Een echtscheiding gaat meestal gepaard met een hoop narigheid. Niet alleen emotioneel, maar ook financieel gebied brengt het vervelende situaties en gevolgen met zich mee. Het komt geregeld voor dat beide partijen achterblijven met een financieel verslechterde positie of zelfs met schulden, bijvoorbeeld in het geval van een ontstane restschuld na verkoop van de woning. Nog schokkender echter, is de situatie waar bij één van beide partners geconfronteerd wordt met schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen van de partner zoals in de genoemde voorbeeldcasus. Reden te meer dan ook om te onderzoeken hoe echtgenoten en geregistreerde partners in dergelijke gevallen jegens elkaar beschermd zijn en wellicht beter beschermd kunnen worden.

Hoofdstuk 2 Bescherming van de niet-handelende echtgenoot of geregistreerde partner

2.1 Inleiding

In dit onderzoek ligt de focus op schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen en de gevolgen daarvan voor de niet-handelende echtgenoot of partner wanneer er sprake is van een wettelijke gemeenschap van goederen. Allereerst kunnen schulden van de echtgenoten in twee categorieën worden ingedeeld indien er sprake is van een wettelijke gemeenschap van goederen:¹²

- Privéschulden: deze schulden dienen buiten de gemeenschap te blijven.
- Gemeenschapssschulden: deze schulden vallen binnen de wettelijke gemeenschap van goederen.

In dit hoofdstuk zal onderzocht worden op welke wijze de niet-handelende echtgenoot of geregistreerde partner beschermd wordt tegen gemeenschapssschulden die ontstaan zijn ten gevolge van onrechtmatige handelingen. Titels 6 en 7 van Boek 1 BW spelen een belangrijke rol bij de behandeling van deze problematiek. Met name artikel 1:94 BW zal nader aan bod komen, nu in dit artikel onder meer de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen is vastgelegd. Ook de uitzonderingen op de wettelijke gemeenschap van goederen volgen uit art. 1:94 BW. Naast de bespreking van art. 1:94 BW zullen ook de aansprakelijk, de draagplicht en de verhaalbaarheid van schulden uit onrechtmatige handelingen nader besproken worden. Ten slotte zal ook de mogelijkheid om afstand te doen van de gemeenschap van goederen ingevolge art. 1:103 BW aan bod komen.

2.2 Het ontstaan van de wettelijke gemeenschap van goederen

Aanstaande echtgenoten zijn in Nederland vrij om te kiezen of zij trouwen in gemeenschap van goederen of onder huwelijkse voorwaarden. Een wel te overwegen beslissing, zou men denken. Toch trouwt het merendeel nog altijd in gemeenschap van goederen. Dit valt deels te verklaren nu tot op de dag van vandaag de gemeenschap van goederen het wettelijke uitgangspunt is. Ingevolge art. 1:93 BW geldt dat trouwen onder huwelijkse voorwaarden de enige mogelijkheid biedt om af te wijken van het wettelijke hoofdstelsel. Indien echtgenoten er dus niet voor hebben gekozen om huwelijkse voorwaarden op te laten stellen, dan zal de gemeenschap van goederen van rechtswege worden toegepast bij voltrekking van het huwelijk of het geregistreerde partnerschap. Op straffe van nietigheid kunnen huwelijkse voorwaarden ingevolge art. 1:115 BW slechts worden opgemaakt bij notariële akte. Daarmee is de gang naar de notaris noodzakelijk indien men wil ontkomen aan het wettelijk huwelijksgoederenregime. Voor geregistreerde partners geldt voorts dat titel 6, 7 en 8 van boek 1 BW

¹² Van der Burght 2003, p. 41.

van overeenkomstige toepassing worden geacht. Hierdoor is ook voor geregistreerde partners de wettelijke gemeenschap van goederen het wettelijke uitgangspunt geworden.

2.3 Van een algehele naar een beperkte gemeenschap?

In 1883 is de wettelijke gemeenschap, ook wel algehele gemeenschap van goederen genoemd, in Nederland ingevoerd.¹³ De meeste landen kennen in tegenstelling tot een algehele gemeenschap van goederen, een beperkte gemeenschap van goederen. Ons huwelijksgoederenstelsel is dan ook een uitzonderlijk stelsel, wat vrijwel in geen enkel ander land ter wereld voorkomt.¹⁴ De gemeenschap van goederen zoals wij deze in Nederland kennen, omvat een omvangrijke gemeenschap waar weinig ruimte is overgelaten voor uitzonderingen. Ons stelsel heeft dan ook niet voor niets meermalen ter discussie gestaan in de politiek en in de literatuur. Toch ziet het er niet naar uit dat ons stelsel binnen korte termijn ingrijpend zal worden gewijzigd. Ongeveer tien jaar geleden is namelijk een serieuze poging ondernomen met het introduceren van het wetsvoorstel tot aanpassing van de wettelijke gemeenschap van goederen.¹⁵ Er ging bijna een decennium overheen tot dat het wetsvoorstel tot aanpassing van de wettelijke gemeenschap van goederen daadwerkelijk werd aangenomen. In de tussenliggende periode is het oorspronkelijke wetsvoorstel zeer ingrijpend aangepast. Bij het ingediende wetsvoorstel in 2003 stond het wettelijke hoofdstelsel van het huwelijksvermogensrecht centraal. De vraag kwam aan bod of de algehele gemeenschap van goederen als hoofdstelsel in zijn huidige vorm nog wel voldeed in dit tijdperk. De laatste discussie omtrent de algehele gemeenschap van goederen had zich immers vlak na de Tweede Wereldoorlog afgespeeld en het werd dan ook tijd voor een nieuwe discussie, temeer gelet op het aantal belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen dat zich sindsdien zou hebben voorgedaan. Belangrijke ontwikkelingen die genoemd werden, waren onder meer de emancipatie van de vrouw en het aantal gestegen echtscheidingen.¹⁶ Deze en andere ontwikkelingen zouden wellicht reden op kunnen leveren tot een stelselherziening.

In het betreffende wetsvoorstel werd voorgesteld om onder meer beperkingen aan te brengen in de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen.¹⁷ Zo werd getracht om een beperkte gemeenschap van goederen te introduceren in plaats van de algehele gemeenschap van goederen.¹⁸ De gemeenschap van goederen zou ten gevolge van dit voorstel uitsluitend worden beperkt tot goederen en schulden die echtgenoten gedurende het huwelijk zouden verwerven.¹⁹ Daarnaast was het de bedoeling dat alle vermogensbestanddelen die echtgenoten verkrijgen middels schenking of krachtens

¹³ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 867, nr. 3.

¹⁴ Van Mourik & Nuytinck 2009, p. 104.

¹⁵ Nuytinck 2003, p. 150-156.

¹⁶ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 867, nr. 3.

¹⁷ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 867, nr. 3.

¹⁸ Nuytinck 2008, nr. 6773.

¹⁹ Breederveld 2009, p. 66.

erfrecht, niet langer aangemerkt zouden worden als gemeenschapsgoederen, maar als privégoederen.²⁰ Al met al werd de omvang van de gemeenschap met dit wetsvoorstel zodanig teruggedrongen, dat er niet langer sprake zou zijn van een algehele gemeenschap van goederen.

Naar aanleiding van dit wetsvoorstel stond de noodzaak van de aanpassing van het hoofdstelsel ter discussie. Er ontstond geen eensgezindheid omtrent een eventuele aanpassing en zowel in de literatuur als in de politiek werd er een discussie gevoerd.²¹ In totaal zijn er maar liefst vier nota's van wijzigingen aangebracht in het oorspronkelijke wetsvoorstel. Opmerkelijk is in ieder geval de Tweede Nota van wijziging²² waarin werd voorgesteld om aangebrachte goederen toch weer in de gemeenschap te laten vallen waardoor de gemeenschap niet langer zou worden beperkt tot goederen en schulden die tijdens huwelijk werden verworven.²³ In maart 2008 is het wetsvoorstel vervolgens behandeld in de Tweede Kamer, waarbij een aantal amendementen werd ingediend.²⁴ Eén van deze amendementen betrof nummer 14 dat door het destijds Tweede Kamerlid de heer Anker werd ingediend. De heer Anker stelde voor om ook erfrechtelijke verkrijgingen en giften in de gemeenschap te laten vallen, behoudens de situaties waarin een uitsluitingsclausule van toepassing was.²⁵ Met het aannemen van het gewijzigde wetsvoorstel en het voorgestelde amendement door de heer Anker was de beperkte gemeenschap van goederen definitief van de baan.²⁶

Op 1 januari 2012 is het wetsvoorstel uiteindelijk in werking getreden en is er voorlopig een einde gekomen aan de politieke discussie omtrent ons huwelijksgoederenstelsel. In vergelijking met het oorspronkelijke wetsvoorstel is er slechts een uitgekleed wetsvoorstel overgebleven waardoor de omvang van de wettelijke gemeenschap niet of nauwelijks is aangepast.²⁷ Nuytinck gaat nog iets verder in zijn bewoordingen en spreekt zelfs van een onthoofding van het oorspronkelijke wetsvoorstel. Volgens Nuytinck is het wetsvoorstel onder andere geweld aangedaan door aanneming van amendement Anker, nu daarmee de kern van het voorstel eruit is gehaald.²⁸ Hiermee is overigens niet gezegd dat het aangenomen wetsvoorstel helemaal geen positieve wijzigingen teweeg heeft gebracht. Een goed voorbeeld van de wetswijziging op 1 januari 2012 zijn de vergoedingsrechten.

De keuze voor het in stand laten van de algehele wettelijke gemeenschap heeft ook gevolgen gehad voor schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen door een van beide partners. Met het oorspronkelijke wetsvoorstel zouden schulden die voor het huwelijk waren ontstaan immers buiten beschouwing blijven.

²⁰ Breederveld 2009, p. 66.

²¹ Breederveld 2009, p. 66.

²² *Kamerstukken II* 2005/06, 28 8678, nr. 9.

²³ Wortmann 2009, p. 65.

²⁴ *Kamerstukken II* 2007/08, 28 867, nr. 68.

²⁵ *Kamerstukken II* 2007/08, 28 867, nr. 14.

²⁶ *Handelingen II* 2008/09 nr. 3 p. 179.

²⁷ Nuytinck 2008, nr. 6773.

²⁸ Nuytinck 2008, nr. 6773.

2.4 De baten en lasten van de gemeenschap

Uit art. 1:94 BW kan worden afgeleid welke vermogensrechtelijke bestanddelen deel uitmaken van de wettelijke gemeenschap van goederen. In dit artikel wordt namelijk nader bepaald welke baten en schulden in de gemeenschap vallen. Voor de baten geldt dat de hoofdregel in lid 2 is te vinden, evenals de uitzonderingen daarop. Voor de schulden geldt dat de hoofdregel in lid 5 is te vinden, evenals de uitzonderingen daarop.²⁹ De hoofdregel van lid 2 luidt dat in beginsel alle goederen die bij aanvang van het huwelijk aanwezig waren en alle goederen die tijdens huwelijk verkregen worden, in de huwelijksgemeenschap vallen.³⁰ De huwelijksgemeenschap omvat daarmee alle tegenwoordige en toekomstige goederen. Er wordt echter wel een drietal uitzonderingen gemaakt op de hoofdregel. Zo vallen erfenissen en giften die bij uitsluitingsclausule zijn verkregen niet in de gemeenschap. Ook de vruchten van goederen die niet in de gemeenschap vallen, behoren niet tot de gemeenschap van goederen ingevolge het vierde lid. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de huuropbrengsten van een woning die bij uitsluitingsclausule is geërfd.

De hoofdregel van art. 1:94 lid 5 BW luidt vervolgens dat in beginsel – naast alle goederen - ook alle schulden van de echtgenoten gemeenschappelijk zijn, ongeacht wie van beide partners de schuld is aangegaan.³¹ Deze bepaling vertelt ons slechts dat ieder van de echtgenoten bij helft draagplichtig is voor deze schulden.³² Zoals reeds vermeld zijn ook de uitzonderingen op de hoofdregel neergelegd in lid 5 van art. 1:94 BW. Het gaat hier om een tweetal uitzonderingen, welke met zich mee brengen dat de betreffende schulden zijn aan te merken als privéschulden in plaats van gemeenschapsschulden. De eerste uitzondering betreft schulden die voortvloeien uit goederen die van de gemeenschap zijn uitgezonderd. Er kan dan gedacht worden aan goederen die bij uitsluitingsclausule zijn verkregen. Schulden die uit deze goederen voortvloeien, zoals de schenkbelasting, zijn dus aan te merken als privéschulden. De tweede categorie uitzonderingen betreft schulden uit door een der echtgenoten gedane giften, gemaakte bedingen en aangegane omzettingen als bedoeld in art. 4:126 lid 1 en 2 onder a en c BW.

Concluderend zijn de uitzonderingen op de hoofdregel beperkt en dit betekent dat het gros van de gemaakte schulden gewoon binnen de gemeenschap valt. Dit geldt in beginsel ook voor schulden die gemaakt zijn door één van beide partners, terwijl de andere echtgenoot of geregistreerde partner daar geen invloed op had of zelfs geen weet van had. Art. 1:88 BW biedt echtgenoten en geregistreerde partners echter wel enige bescherming wanneer het gaat om het verrichten van bepaalde handelingen waaruit schulden kunnen voortvloeien. Zo kan een partner niet zomaar zonder toestemming van zijn echtgenoot een hypothecaire lening aangaan ingevolge art. 1:88 BW. Voor het ontstaan van dergelijke

²⁹ Koens & Vonken 2008, p. 140.

³⁰ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 867, nr. 3.

³¹ Koens & Vonken 2008, p. 141.

³² Koens & Vonken 2008, p. 141.

schulden is de toestemming van de echtgenoot of geregistreerde partner dan ook terecht vereist. Art. 1:88 BW biedt echter geen bescherming bij schulden die voortvloeien uit het onrechtmatig handelen van één der echtgenoten. Dit is ook logisch, nu deze categorie schulden doorgaans geen schulden betreft waar de echtgenoot toestemming voor zal geven. Als het gaat om schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen kan bijvoorbeeld worden gedacht aan gemaakte advocaatkosten of aan schulden die zijn ontstaan omdat de verzekeraar weigert om geld uit te keren. Dergelijke schulden zullen in beginsel aangemerkt worden als gemeenschapsschulden nu het niet uitmaakt aan wie van beide echtgenoten de schuld is te wijten. Ook indien de gemeenschap ontbonden wordt, zoals het geval is bij een echtscheiding, zullen deze schulden in beginsel beide echtgenoten blijven achtervolgen.

2.5 Verknochte goederen en schulden

Naast de uitzonderingen van het tweede lid en het vijfde lid van art. 1:94 BW, wordt in lid 3 een extra uitzondering gemaakt op de regel dat alle goederen en schulden in beginsel in de gemeenschap vallen. Hierin is namelijk bepaald dat verknochte goederen en schulden slechts in de gemeenschap vallen *voor zover* de verknochtheid zich hiertegen niet verzet.³³ Met de aanname van een verknochte schuld of van een verknocht goed kan voorkomen worden dat een schuld in de gemeenschap valt. De woorden *voor zover* in lid 3 bieden echter speelruimte.³⁴ Hierdoor kan een schuld of goed die aangenomen wordt als verknocht, nog steeds in de gemeenschap vallen. Verknochtheid hoeft derhalve dan ook niet te betekenen dat er helemaal geen van de gevolgen van de gemeenschap zullen intreden.³⁵ De aanname dat een schuld verknocht is, betekent dus niet vanzelfsprekend dat de schuld daadwerkelijk buiten de gemeenschap valt. Enkel goederen en schulden waarvan wordt aangenomen dat ze zeer bijzonder verknocht zijn aan één der echtgenoten, dienen geheel buiten de gemeenschap te blijven. Er wordt echter voorzichtig omgegaan met het aannemen van verknochtheid en dit geldt temeer voor absolute verknochtheid.³⁶ Met absolute verknochtheid wordt bedoeld dat geen enkel gevolg van de gemeenschap kan intreden ten aanzien van dat bepaalde goed of van die bepaalde schuld. Vaker wordt echter relatieve verknochtheid aangenomen, waardoor slechts bepaalde gevolgen van de gemeenschap van goederen niet in zullen treden.³⁷

In de literatuur bestaat geen eenstemmigheid over de te onderscheiden gradaties van verknochtheid³⁸, maar doorgaans worden er vijf verschillende categorieën van verknochtheid onderscheiden. Met deze categorieën wordt een onderscheid gemaakt in zeer sterke verknochte schulden en zeer zwakke

³³ Koens & Vonken 2008, p. 142.

³⁴ Van Mourik 2009, p. 77.

³⁵ Koens & Vonken 2008, p. 142.

³⁶ Vegter 1993, nr. 6110.

³⁷ Vegter 1993, nr. 6110.

³⁸ HR 7 december 2012, *LJN* BY0957.

verknochte schulden en alles wat zich daar tussenin begeeft.³⁹ Met zeer sterke verknochte schulden wordt bedoeld op schulden die zowel juridisch als economisch (wat de waarde betreft) buiten de gemeenschap dienen te blijven. Een zeer zwak verknochte schuld daarentegen dient zowel juridisch als economisch binnen de gemeenschap te blijven, maar op grond van de redelijkheid en billijkheid kan daarvan afgeweken worden. Reijen onderschrijft nogmaals dat de indelingen van de categorieën verschillen in de doctrine, maar dat met de verschillende categorieën wel te kennen wordt gegeven dat verknochtheid verschillende gradaties kent.⁴⁰ Het feit dat verknochtheid verschillende gradaties kent blijkt tevens uit de parlementaire geschiedenis. De wetgever heeft met het introduceren van het begrip verknochtheid tot uitdrukking willen brengen dat de verknochtheid van een goed twee mogelijkheden openlaat.⁴¹ Enerzijds kan een voor of staande huwelijk verkregen goed of ontstane schuld in afwijking van de desbetreffende hoofdregel, in zijn geheel niet in de huwelijksgemeenschap vallen en daarmee kan het goed of de schuld worden aangemerkt als een privégoed of privéschuld. Anderzijds is er de mogelijkheid, dat het goed of de ontstane schuld weliswaar in de gemeenschap valt, maar dat het goed of de schuld slechts in bepaalde opzichten onderworpen is aan de regels die ten aanzien van de goederen van de huwelijksgemeenschap gelden.⁴² Het beginsel van verknochtheid kan volgens de wetgever dan ook in velerlei gevallen en in verschillende nuances toepassing vinden. De uitwerking van het beginsel van verknochtheid heeft de wetgever destijds echter over willen laten aan de literatuur en aan de rechtspraak.⁴³

De Hoge Raad heeft zich een aantal keer over het begrip verknochtheid gebogen en hij heeft daarin een vaste lijn ontwikkeld. De vragen of een goed dan wel een schuld wegens verknochtheid niet in de gemeenschap kunnen vallen, zijn volgens de Hoge Raad geen vragen die in hun algemeenheid beantwoord kunnen worden.⁴⁴ De beantwoording van deze vragen is volgens de Hoge Raad afhankelijk van de omstandigheden van het geval, waaronder met name de aard van dat goed respectievelijk die schuld, zoals deze mede door de maatschappelijke opvattingen wordt bepaald.⁴⁵ Deze uitspraak van de Hoge Raad is vaste rechtspraak geworden wanneer het gaat om de beoordeling van de verknochte goederen en schulden.⁴⁶ De aard van het goed of van de schuld zou dus met zich mee moeten brengen dat het goed of de schuld niet in de huwelijksgemeenschap valt. Die aard dient daarnaast met in achtneming van maatschappelijke opvattingen bepaald te worden. Met het aanknopen bij de maatschappelijke ontwikkelingen wordt beoogt dat de beslissing omtrent de aard van een goed of schuld rust op een objectieve beoordeling en niet op een subjectieve beoordeling.⁴⁷ Het gaat dan

³⁹ Nuytinck 2008, p. 442-447.

⁴⁰ Reijen 2011, nr. 6903.

⁴¹ *Kamerstukken II* 1965/1966, 8436, nr. 3, p. 9.

⁴² *Kamerstukken II* 1965/1966, 8436, nr. 3, p. 9.

⁴³ *Kamerstukken II* 1965/1966, 8436, nr. 3, p. 9.

⁴⁴ HR 7 december 2012, *LJN* BY0957.

⁴⁵ HR 7 december 2012, *LJN* BY0957.

⁴⁶ Zie bijvoorbeeld HR 23 december 1988, *NJ* 1989, 700 en HR 30 maart 2012, *LJN* BV1749.

⁴⁷ HR 7 december 2012, *LJN* BY0957.

ook niet om de mening die de echtgenoot toekent omtrent de aard en daarmee de verknochtheid van een goed dan wel een schuld. Er moet echter aangeknoopt worden bij hetgeen in brede kring over de aard en daarmee de verknochtheid wordt geoordeeld.

Ook in de literatuur wordt in het algemeen erkend dat het bij het aannemen van verknochtheid moet gaan om een juridische verbondenheid en dat een persoonlijke verbondenheid op zich onvoldoende oplevert om verknochtheid aan te nemen.⁴⁸ Er bestaat binnen de literatuur echter wel een verschil van mening wanneer het gaat om uitleg van het begrip verknochtheid ten aanzien van schulden. Dit heeft alles te maken met de zeer summiere uitleg over het begrip verknochtheid bij de introductie van dit begrip in ons wetboek. Over het algemeen kan in ieder geval wel worden gesteld dat er zowel in de rechtspraak als in de literatuur terughoudend wordt omgegaan met het aannemen van verknochte schulden. Zo zijn meerdere schrijvers, waaronder Gisolf en Breederveld, van mening dat de beginselen van de redelijkheid en billijkheid geen grondslag mogen vormen voor het aannemen van verknochtheid.⁴⁹ Volgens Breederveld kan de omstandigheid dat het onredelijk zou zijn dat een bepaalde schuld ten laste komt van beide echtgenoten geen grond vormen om een schuld als een privéschuld te beschouwen.⁵⁰ In dit opzicht kunnen ook schulden die voortvloeien uit een onrechtmatige daad niet in aanmerking komen voor verknochte schulden en dit wordt in de literatuur door meerdere schrijvers onderschreven.⁵¹ Volgens sommigen schrijvers, waaronder Wortmann en Duijvendijk, valt er echter wel iets voor te zeggen om een schuld uit onrechtmatige daad uitsluitend te laten dragen door degene die de onrechtmatige daad heeft begaan. Maar tegelijkertijd wordt door hen wel erkend dat de rechtspraak en de literatuur zich op dit punt zeer terughoudend opstellen.⁵² Zo is in de rechtspraak aangenomen dat het enkele feit dat schulden buiten medeweten van de andere partner zijn aangegaan, zoals het geval kan zijn bij een onrechtmatige daad, nog niet maakt dat deze schulden verknocht zijn aan de betreffende partner.⁵³ Deze terughoudendheid heeft te maken met het ontstaan van de lotsverbondenheid tussen echtelieden wanneer zij trouwen in gemeenschap van goederen. Echtelieden hebben immers zelf gekozen voor het wettelijke huwelijksvermogensregime. Daarnaast is - gelet op de verhaalsmogelijkheden van een schuldeiser - ook terughoudendheid geboden met het aannemen van verknochtheid, want de verhaalsmogelijkheden van een schuldeiser worden namelijk ingeperkt nu een bepaalde schuld niet langer aangemerkt kan worden als een gemeenschapsschuld.

De vraag is nu in welke gevallen een schuld dusdanig verknocht is aan een der echtgenoten dat deze schuld buiten de gemeenschap dient te vallen en daarmee een privéschuld betreft van één der

⁴⁸ Reijen 2011, nr. 6903.

⁴⁹ Gisolf 1974, p. 136 en Breederveld 2008, p. 217.

⁵⁰ Breederveld 2008, p. 217.

⁵¹ Van Mourik 2009, p. 83.

⁵² Wortman & Duijvendijk-Brand 2009, p. 98.

⁵³ Zie Rb. Rotterdam 29 juli 2009, *LJN* BJ4187.

echtgenoten?⁵⁴ Er wordt dan vooral gedacht aan schulden die verbonden zijn aan goederen die onder uitsluitingsclausule zijn verkregen. Zo kan een schuld die voortvloeit uit een lekkage in een woning die is verkregen onder uitsluitingsclausule, aangemerkt worden als een privéschuld. Het gaat met andere woorden dus om schulden die voortvloeien uit privégoederen. Toch zijn niet alle schrijvers het hier nog mee eens. Voor de wetswijziging van 1 januari 2012 werden inderdaad als prototype verknochte schulden doorgaans genoemd de schulden welke voortvloeien uit privégoederen. Maar met de wetswijziging wordt nu in art. 1:94 lid 5 BW bepaald dat van de gemeenschap zijn uitgezonderd schulden betreffende van de gemeenschap uitgezonderde goederen. Daarmee vallen deze schulden zowel volgens Van Mourik en volgens Breederveld niet langer in de gemeenschap vanwege deze wettelijke uitzondering en niet vanwege hun verknochtheid. Volgens hen is het dan ook niet geheel duidelijk welke schulden nog wel aangemerkt kunnen worden als verknochte schulden vanaf 1 januari 2012.

2.6 Aansprakelijkheid, draagplicht en verhaalbaarheid van schulden

Bij de behandeling van schulden binnen de gemeenschap van goederen is het van belang om te differentiëren naar aansprakelijkheid, draagplicht en verhaalbaarheid van schulden.⁵⁵ Bij deze begrippen speelt tevens een rol of het gaat om een privéschuld dan wel een gemeenschapsschuld. Voor de aansprakelijkheid van schulden is tijdens het bestaan van de wettelijke gemeenschap het onderscheid tussen privéschulden en gemeenschapsschulden niet zozeer van belang. Aansprakelijk is namelijk degene die de schuld is aangegaan.⁵⁶ Denk hierbij aan de echtgenoot die wegens onrechtmatige handelingen aangesproken kan worden tot het betalen van een schadevergoeding. Belangrijk om op te merken is dat ook voor gemeenschapsschulden geldt dat de echtgenoot die de schuld is aangegaan aansprakelijk is voor de desbetreffende schuld.⁵⁷ Indien een schuld binnen de gemeenschap valt dan betekent dit dus nog niet dat beide partners schuldenaar worden van die schuld.⁵⁸ Na ontbinding van het huwelijk wordt het onderscheid tussen privéschulden en gemeenschapsschulden echter wel van belang.⁵⁹ Op grond van art. 1:102 BW blijft de echtgenoot voor het geheel aansprakelijk voor gemeenschapsschulden waar hij voordien ook aansprakelijk voor was. Voor overige gemeenschapsschulden wordt de echtgenoot hoofdelijk verbonden met de andere echtgenoot. Uit artikel 1:102 BW volgt dus aansprakelijkheid op grond van de wet.⁶⁰ Voor privéschulden geldt echter geen aanvullende aansprakelijkheid op grond van art. 1:102 BW.⁶¹ Naast art. 1:102 BW doet zich ook aansprakelijkheid op grond van de wet voor bij art. 1:85 BW. Ingevolge

⁵⁴ Breederveld 2008, p. 217.

⁵⁵ Van Mourik 2009, p. 13.

⁵⁶ Gr. van der Burght 2003, p. 41.

⁵⁷ Gr. van der Burght 2003, p. 41.

⁵⁸ Gr. van der Burght 2003, p. 41..

⁵⁹ Gr. van der Burght 2003, p. 41.

⁶⁰ Van Mourik 2009, p. 13.

⁶¹ Wortmann, 'GS Personen- en familierecht', art. 1:102 BW, aant. 6.

dit artikel geldt dat beide echtgenoten voor het geheel aansprakelijk worden voor schulden die gemaakt zijn ten behoeve van de gewone gang van de huishouding. Maar wanneer is nu sprake van kosten ten behoeve van de gewone gang van de huishouding? Het is van belang om hier verder op in te haken. Er dient namelijk een onderscheid gemaakt te worden tussen het begrip kosten der huishouding ingevolge art. 1:84 BW en kosten ten behoeve van de gewone gang van de huishouding ingevolge art. 1:85 BW. Het begrip gewone gang van de huishouding dient enger opgevat te worden dan het begrip kosten der huishouding.⁶² De kosten der huishouding dienen breed opgevat te worden. Zo kunnen bijvoorbeeld ook reiskosten en gokschulden onder de kosten der huishouding vallen. Dit geldt ook voor kosten die voortvloeien uit het plegen van een onrechtmatige daad. Bij kosten die echter gemaakt worden ten behoeve van de gewone gang van de huishouding kan gedacht worden aan boodschappen en energiekosten. Er kan ook wel gesteld worden dat het gaat om kosten die min of meer de dagelijkse uitgaven betreffen.⁶³ Voor deze laatstgenoemde kosten geldt ingevolge art. 1:85 BW een hoofdelijke aansprakelijkheid. Beide partners zijn voor het geheel aansprakelijk voor kosten die gemaakt zijn ten behoeve van de gewone gang van de huishouding. Het is overigens niet ondenkbaar dat ook schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen kosten kunnen betreffen die vallen onder de gewone gang van de huishouding. Denk bijvoorbeeld aan het veroorzaken van verkeersovertredingen door een van beide partners. Deze opgelegde sancties zullen doorgaans betaald worden van het zogenaamde huishoudpotje en kunnen gemakkelijk oplopen tot een paar honderd euro. Ook van schade die aangebracht wordt aan de auto van de burens kan worden gezegd dat het een kostenpost betreft die onder de gewone gang van de huishouding valt. Het is dus niet uitgesloten dat er een hoofdelijke aansprakelijkheid gevestigd wordt ten aanzien van schulden die voortvloeien uit onrechtmatige gedragingen en het is van belang dat partners zich hiervan bewust zijn. De meeste onrechtmatige handelingen zullen echter niet onder de gewone gang van de huishouding vallen en komen dan ook niet in aanmerking voor een hoofdelijke aansprakelijkheid.

Iemand die niet aansprakelijk is voor een bepaalde schuld, kan wel draagplichtig zijn voor die betreffende schuld. De vraag ten laste van wie de prestatie die voortvloeit uit een aansprakelijkheidstelling uiteindelijk dient te komen, ziet dan ook op de draagplicht van een schuld.⁶⁴ Het onderscheid tussen privéschulden en gemeenschapsschulden is hierbij opnieuw van belang. Zo behoren privéschulden gedragen te worden door degene die ze is aangegaan.⁶⁵ Voor gemeenschapsschulden ligt dit genuanceerder. Indien bijvoorbeeld een echtgenote een nieuwe auto koopt dan betreft het een gemeenschapsgoed, mits de echtgenoten getrouwd zijn in gemeenschap van goederen. De echtgenote mag dan wel aansprakelijk zijn jegens de verkoper tot betaling van de aanschafprijs, maar voor de draagplicht geldt dat de schuld wordt gedragen door beide echtgenoten nu

⁶² Koens & Vonken 2008, p. 118.

⁶³ Koens & Vonken 2008, p. 118.

⁶⁴ Van Mourik 2009, p. 13.

⁶⁵ Gr. van der Burght 2003, p. 41

het een gemeenschapsschuld betreft.⁶⁶ Dit heeft te maken met het feit dat het een art. 1:84 BW schuld betreft waardoor de kostenpost deel uitmaakt van de kosten der huishouding. Deze kosten komen dan ook voor rekening van beide partners nu deze kosten in de gemeenschap van goederen vallen. Dit geldt ook voor schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen door één der echtgenoten of partners. Aansprakelijk is dus wel degene die de onrechtmatige daad heeft gepleegd, maar voor de draagplicht geldt dat de schuld gedragen wordt door beide echtgenoten nu deze schuld aangemerkt kan worden als een art. 1:84 BW uitgave.

Ten slotte dienen we ook nog het begrip verhaalbaarheid te onderscheiden. De verhaalbaarheid van een schuld is van belang voor de crediteuren van een schuld. Indien het gaat over de verhaalbaarheid van een schuld dienen we de vraag te stellen welke goederen voor uitwinning in aanmerking komen om de betreffende schuld te voldoen.⁶⁷ In principe komt het huwelijksvermogensrecht op het punt van de verhaalbaarheid overeen met het algemene verbintenissenrecht en het uitgangspunt is hierbij art. 3:276 BW.⁶⁸ Zo geldt op basis van art. 3:276 BW dat een schuldeiser zijn vordering op alle goederen van zijn schuldenaar kan verhalen. Een schuld van een echtgenoot, ongeacht of deze in de gemeenschap is gevallen, kan dan ook verhaald worden op de privégoederen van degene die de schuld is aangegaan, alsmede op de goederen van de gemeenschap. Toch komt uiteindelijk ook hier weer het verschil tussen een privéschuld en een gemeenschapsschuld naar voren. Indien er namelijk sprake is van een privéschuld kunnen de goederen van de gemeenschap ingevolge art. 1:96 BW niet worden uitgewonnen, indien de andere echtgenoot eigen goederen van de schuldenaar aanwijst die voldoende verhaal bieden. Nu we hebben gezien dat een schuld die voortvloeit uit onrechtmatige handelingen door één der echtgenoten in beginsel een gemeenschapsschuld betreft, betekent dit echter dat een schuldeiser zich kan verhalen op de privégoederen van degene die de daad heeft begaan én op de goederen van de gemeenschap. Dit laatste brengt dus een enorm gevolg met zich mee voor de echtgenoot die niet onrechtmatig heeft gehandeld.

We zagen zojuist al dat er een wijziging in de aansprakelijkheid optreedt ingevolge art. 1:102 BW indien de gemeenschap wordt ontbonden. In beginsel blijft de aansprakelijk van de echtgenoot die heeft gehandeld ongewijzigd.⁶⁹ Wel heeft de wetgever een artikel moeten bedenken die de schuldeiser zou beschermen na ontbinding van het huwelijk en dit is artikel 1:102 BW geworden. De verdeling van de gemeenschap komt de verhaalspositie van de schuldeiser doorgaans namelijk niet ten goede.⁷⁰ Voor de wetswijziging van 1 januari 2012 werd de echtgenoot voor de helft schuldenaar van gemeenschapsschulden waar hij of zij voordien niet voor aansprakelijk was. Dit had vergaande gevolgen nu de schuldeiser zich in het vervolg ook kon verhalen op het privévermogen van die

⁶⁶ Van Mourik 2009, p. 13.

⁶⁷ Van Mourik 2009, p. 13.

⁶⁸ Van Mourik & Verstappen 2006, p. 37.

⁶⁹ Van Mourik 2012.

⁷⁰ Van Mourik 2012.

betreffende echtgenoot. Met de wetswijziging van 1 januari 2012 is er gekozen voor een andere oplossing. Echtgenoten blijven nog steeds voor het geheel aansprakelijk voor gemeenschapsschulden waar zij voordien ook aansprakelijk voor waren. Maar voor andere gemeenschapsschulden geldt dat de echtgenoot hoofdelijk verbonden wordt met de andere echtgenoot echter wel met dien verstande dat de schuldeiser beperkt is in zijn uitwinning tot hetgeen de echtgenoot uit hoofde van de verdeling van de gemeenschap heeft verkregen. Het eigen vermogen kan dan ook niet langer worden uitgewonnen door de wetswijziging en dit is mijns inziens een aanzienlijke verbetering.

Het onderstaande schema brengt ten slotte verduidelijking in de verschillende gevolgen van schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen:

	Aansprakelijkheid	Draagplicht	Verhaalbaarheid
Tijdens huwelijk/GP	De partner die de onrechtmatige daad heeft gepleegd is aansprakelijk voor de daaruit voortvloeiende schulden.	De schuld wordt in beginsel gedragen door beide partners nu het een gemeenschapsschuld betreft.	De schulden kunnen verhaald worden op de goederen van de gemeenschap en op de privégoederen van de partner die gehandeld heeft.
Na ontbinding van het huwelijk/GP	Ook de partner die niet heeft gehandeld, wordt hoofdelijk aansprakelijk voor gemeenschapsschulden die voortvloeien uit een onrechtmatige daad.	De schuld wordt in beginsel gedragen door beide partners nu het een gemeenschapsschuld betreft.	De partner die gehandeld heeft blijft voor het geheel aansprakelijk. De andere partner wordt na ontbinding hoofdelijk verbonden, maar er kan slechts worden uitgewonnen tot hetgeen wat uit hoofde van verdeling van de gemeenschap is verkregen

2.7 Afstand doen van de gemeenschap

Een echtgenoot of geregistreerde partner kan afstand van de gemeenschap doen indien hij of zij de aansprakelijkheidsstelling van art. 1:102 BW wil voorkomen.⁷¹ Door afstand te doen van de gemeenschap raakt een partner ook zijn of haar aandeel in de activa van de gemeenschap kwijt aan de ander.⁷² De afstand omvat alle goederen, met uitzondering van familiegedenkstukken, het bed, beddengoed en kleding.⁷³ Door de afstand wordt de echtgenoot ingevolge art. 1:103 lid 3 BW echter alleen ontheven van zijn aansprakelijkheid en draagplicht voor de schulden uit de gemeenschap

⁷¹ Kraan 1998, p. 70.

⁷² Kraan 1998, p. 70.

⁷³ Kraan 1998, p. 70.

waarvoor diegene voor de ontbinding niet aansprakelijk was. Voor de gemeenschapsschulden die hij zelf was aangegaan blijft hij of zij uiteraard volledig aansprakelijk en draagplichtig. Het middel om afstand te doen van de gemeenschap is bedoeld ter bescherming voor echtgenoten die de gemeenschap niet hebben belast met schulden.⁷⁴ Art. 1:103 BW biedt de niet-handelende echtgenoot dus een mogelijkheid om te ontkomen aan de schulden die bijvoorbeeld zijn voortgevloeid uit een gepleegde onrechtmatige daad door de ex-partner. Mijns inzien kan hier echter niet worden gesproken van een daadwerkelijke bescherming van partner die niet heeft gehandeld, gelet op de vergaande gevolgen van afstand doen van de gemeenschap. Zo verliest de echtgenoot die niet heeft gehandeld ook de activa en dit zal doorgaans geen billijke situatie opleveren.

2.8 Conclusie

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal op welke wijze de niet-handelende echtgenoot of geregistreerde partner wordt beschermd tegen gemeenschapsschulden die zijn ontstaan door onrechtmatige handelingen van de partner. In principe vallen alle schulden die voor of staande huwelijk zijn ontstaan binnen de gemeenschap van goederen ingevolge art. 1:94 lid 5 BW. In art. 1:94 lid 5 BW wordt een tweetal uitzonderingen gemaakt op het beginsel dat alle schulden in de gemeenschap vallen. Deze uitzonderingen zien echter niet op de situatie waarin een schuld is ontstaan ten gevolge van een onrechtmatige daad en deze schulden kunnen dan ook ingevolge art. 1:94 lid 5 geen bescherming genieten. In lid 3 van art. 1:94 wordt tevens een extra uitzondering gemaakt op het beginsel dat alle goederen en schulden in beginsel in de gemeenschap vallen. Goederen en schulden die aan een der echtgenoten op enigerlei bijzondere wijze verknocht zijn vallen slechts in de gemeenschap voor zover die verknochtheid zich hiertegen niet verzet, aldus lid 3. Het criterium om te beoordelen of er inderdaad sprake is van een verknochte schuld en zo ja, tot welke gevolgen deze verknochtheid dan moet leiden, hangt volgens de Hoge Raad af van de aard van de schuld die mede door de maatschappelijke opvattingen wordt bepaald. In de literatuur bestaat geen duidelijke eenstemmigheid over het begrip verknochtheid. Dit komt met name door de zeer summiere uitleg die de wetgever destijds heeft gegeven over het begrip verknochtheid. Zowel in de literatuur als in de rechtspraak wordt in ieder geval zeer terughoudend omgegaan met het aannemen van verknochte schulden. Dit geldt ook voor schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen. Zo is onlangs bepaald dat het enkele feit dat de grondslag van een schuld gelegen is in het onrechtmatig handelen van een partij, nog niet maakt dat er sprake is van een verknochte schuld.⁷⁵ Deels is deze terughoudendheid terecht want met het aannemen van bijzondere verknochtheid wordt een inbreuk gemaakt op het wettelijke stelsel van de algehele gemeenschap van goederen. Ook de schuldeisers

⁷⁴ Kraan 1998, p. 71.

⁷⁵ Hof 's-Gravenhage 15 februari 2012, *LJN* BV9407.

hebben er een gerechtvaardigd belang bij dat de verhaalsmogelijkheden niet zonder meer worden ingeperkt.⁷⁶

Concluderend kan dus worden gesteld dat de niet-handelende partner nauwelijks bescherming geniet indien er sprake is van schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handeling van de echtgenoot. De enige mogelijkheid die de partner heeft om te ontkomen aan de schulden, is de mogelijkheid van art. 1:103 BW, namelijk afstand doen van de gemeenschap. Voor het rechtvaardigheidsgevoel van de gedupeerde zal die mogelijkheid niet als een vorm van bescherming gezien worden nu hij of zij daarmee ook vrijwel alle activa verliest. Men kan zich de vraag stellen of deze striktheid van het naleven van het wettelijke stelsel wel gerechtvaardigd is wanneer het gaat om ernstige onrechtmatige handelingen. Anderzijds kan men aanvoeren dat partners in Nederland de vrije keuze hebben om al dan niet met elkaar in gemeenschap van goederen te trouwen. Indien men met zekerheid wil ontkomen aan gemeenschapsschulden ten gevolge van onrechtmatige handelingen, dan dienen er huwelijkse voorwaarden opgesteld te worden. Een aanstaande echtgenoot of geregistreerde partner neemt dus wel degelijk een risico wanneer er gekozen wordt om te trouwen in gemeenschap van goederen.

⁷⁶ Hof 's-Gravenhage 15 februari 2012, *LJN* BV9407.

Hoofdstuk 3 Ontwikkelingen in de literatuur en in de rechtspraak

3.1 Inleiding

Met name de laatste jaren zien we een lichte tendens ontstaan, zowel in de literatuur als in de rechtspraak, waarbij heel voorzichtig een ombuiging wordt gemaakt wanneer het gaat om schulden binnen de gemeenschap van goederen die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen. Waar we in het vorige hoofdstuk nog zagen dat er naast de mogelijkheid om afstand te doen van de gemeenschap nauwelijks bescherming wordt geboden voor de niet-handelende partner, zien we in dit hoofdstuk dat er in de lagere rechtspraak de laatste jaren iets coulanter lijkt te worden omgegaan met de strikte regels van het huwelijksvermogensrecht op het gebied van gemeenschapsschulden. Zo zien we dat er vaker verknochte schulden aangenomen worden indien het gaat om schulden ten gevolge van onrechtmatige handelingen. Ook in die gevallen waar geen verknochte schuld wordt aangenomen, wordt wel met regelmaat afgeweken van de gelijke draagplicht tussen beide partijen. In de volgende paragraaf zullen eerst de opinies in de literatuur besproken worden wanneer het gaat om de bovenstaande ontwikkelingen. Vervolgens zal er uitgebreid ingegaan worden op recente ontwikkelingen in de rechtspraak.

3.2 Ontwikkelingen in de literatuur

Uit het vorige hoofdstuk bleek reeds dat er verdeeldheid bestaat omtrent de invulling van het begrip verknochtheid. De wetgever heeft dan wel getracht om de uitwerking van het begrip over te laten aan de rechtspraak en de literatuur, maar dit levert een aanzienlijke verscheidenheid van meningen op. Ook wanneer het gaat om eventuele verknochtheid van schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen, zijn er verschillende meningen te onderscheiden in de literatuur. Zo is een aantal schrijvers geen voorstander om schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen als verknocht aan te merken aan één van beide partners. Anderen zien er echter wel iets in om dergelijke schulden enkel te laten dragen door de partner die onrechtmatig gehandeld heeft. Hieronder zullen de verschillende meningen in de literatuur nader uiteengezet worden.

Van Mourik is duidelijk met zijn stellinginname dat hij het beginsel van de verknochtheid niet toepasselijk acht indien het gaat om schulden die voortvloeien uit onrechtmatige daden. De wetswijziging van 1 januari 2012 heeft volgens van Mourik gevolgen gehad voor de toepasselijkheid van art. 1:94 lid 3 BW.⁷⁷ Door de wetswijziging vallen de voorheen prototype verknochte schulden volgens Van Mourik nu onder de wettelijke uitzondering van lid 5.⁷⁸ Van Mourik stelt vervolgens terecht de vraag welke schulden nu dan nog wel in aanmerking komen als zijnde verknochte schulden. Een schuld ten gevolge van onbezonnen gedragingen kan daartoe volgens hem niet leiden. Een schuld

⁷⁷ Van Mourik 2009, p. 77.

⁷⁸ Van Mourik 2009, p. 77.

uit onrechtmatige daad evenmin, zo stelt Van Mourik.⁷⁹ Van Mourik is van mening dat dergelijke risico's voor gezamenlijke rekening van partijen dienen te komen. Zo impliceert volgens hem de wettelijke gemeenschap van goederen ook lotsverbondenheid in negatieve zin. Dit is een sterk argument. Het huwelijk is immers de meest vergaande samenlevingsvorm in het Nederlandse recht waar men vrijwillig voor kan kiezen. Bij een dergelijke ingrijpende keuze kan van partijen worden verwacht dat zij van de (vermogensrechtelijke) gevolgen op de hoogte zijn. Opvallend is echter dat Van Mourik wel een uitzondering maakt voor advocaatkosten. Zo is hij van mening dat er anders geoordeeld kan worden over advocaatkosten die zijn ontstaan in verband met het plegen van ernstige delicten waaronder diefstal, mishandeling en moord.⁸⁰ Het is jammer dat Van Mourik hier in het geheel niet verder op door gaat. Het verschil tussen een diefstal en een moord is van zo'n aanzienlijke aard, dat men zich kan afvragen of deze delicten over één kam geschoren kunnen worden. Ik kan mij voorstellen dat een uitzondering op zijn plaats is indien er sprake is van een moord of van een mishandeling van de partner. Echter, winkeldiefstal levert mijns inziens niet voldoende reden op om van het wettelijke hoofdstelsel af te wijken. Hier kan over getwist worden indien er veelvuldig sprake is van diefstal met braak, maar ook dan kan men zich weer afvragen of er door de partner niet is meege profiteerd van de gestolen spullen en opbrengsten.

Ook Nuytinck deelt met Van Mourik de mening dat schulden die voortvloeien uit een onrechtmatige daad in principe niet in aanmerking dienen te komen voor bijzonder verknochte schulden. Zo concluderen zij dat een verplichting tot schadevergoeding jegens een derde, bijvoorbeeld ten gevolge van een onrechtmatige daad, niet snel zal worden aangemerkt als bijzonder verknocht.⁸¹ Wel wordt echter opnieuw benadrukt dat er anders kan worden besloten indien het gaat om advocaatkosten in een strafproces. Evenals Van Mourik gaat ook Nuytinck hier helaas niet verder op in. Het lijkt er dan ook op dat zowel Nuytinck als Van Mourik de rechtspraak lijkt te volgen bij de ontwikkeling die gaande is. Opvallend is dat zowel Nuytinck en Van Mourik in de eerste instantie van mening zijn dat er geen ruimte is om schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen als verknocht zijnde aan te merken, maar dat zij vervolgens wel voorbeelden geven waarbij sprake kan zijn van een uitzondering.

Breederveld staat evenals Van Mourik en Nuytinck kritisch tegenover de eventuele verknochtheid van schulden ten gevolge van een onrechtmatige daad. Breederveld is evenals Van Mourik van mening dat volgens de wetsgeschiedenis alleen schulden die gerelateerd zijn aan privégoederen als verknochte schulden beschouwd kunnen worden.⁸² Maar door de wetswijziging op 1 januari 2012 is hier verandering in gekomen. Het ongewijzigd opnemen van de bepaling omtrent de verknochtheid van schulden⁸³ in combinatie met de aanvullende wettelijke uitzondering⁸⁴ op de hoofdregel, heeft volgens

⁷⁹ Van Mourik 2009, p. 77.

⁸⁰ Van Mourik 2009, p. 77.

⁸¹ Mourik & Nuytinck 2009, p. 109.

⁸² Breederveld 2008, p. 231.

⁸³ Zie art. 1:94 lid 3 BW.

hem tot gevolg dat geen enkele schuld meer valt aan te merken als een verknochte schuld.⁸⁵ Het bevreemdt Breederveld dan ook dat er bij het wetsvoorstel geen aandacht is besteed aan de verknochtheid van schulden.⁸⁶ Hier maakt Breederveld een belangrijk punt, want juist op dit punt is nu onduidelijkheid ontstaan. Breederveld is in ieder geval van mening dat de redelijkheid en billijkheid geen maatstaven dienen te zijn voor het beginsel van verknochtheid. Wel kunnen de maatstaven van de redelijkheid en billijkheid tot gevolg hebben dat afgeweken kan worden van een gelijke draagplicht tussen de echtgenoten onderling omtrent een bepaalde schuld.⁸⁷ Anders dan bij verknochtheid kunnen bij de bepaling omtrent de draagplicht alle feiten en omstandigheden van het geval worden meegewogen.⁸⁸ Volgens Breederveld sluit deze gedachtegang eveneens aan bij de geringe rechtspraak van de Hoge Raad omtrent de verknochtheid van schulden. De kentering die is ontstaan in de lagere rechtspraak is Breederveld niet ontgaan. Het lijkt er volgens hem op dat de maatstaven van de redelijkheid en billijkheid de laatste tijd regelmatig als grondslag lijken te gelden in de lagere rechtspraak om de verknochtheid van een schuld aan te nemen.⁸⁹ Breederveld is echter van mening dat de enkele omstandigheid dat het onredelijk zou zijn voor de echtgenoot dat de schuld tevens door hem of haar gedragen wordt, niet maakt dat er sprake kan zijn van een privéschuld.⁹⁰ In tegenstelling tot Van Mourik en Nuytinck omhelst Breederveld de uitzondering voor advocaatkosten dan ook niet. Zo merkt hij op dat een schuld ineens niet meer verknocht zou zijn indien de betreffende echtgenoot zou worden vrijgesproken.⁹¹ Hiermee lijkt de aanname van verknochtheid volgens hem afhankelijk te zijn van het resultaat van een strafrechtelijke procedure en dit is naar zijn mening niet correct.

Naast de kritische en terughoudende meningen in de literatuur zijn er ook andere geluiden waarneembaar. Zo kan volgens Van der Burght de verplichting tot het betalen van schadevergoeding een verknochte schuld zijn.⁹² Wel wordt er door hem aan toegevoegd dat de Hoge Raad zeer terughoudend blijkt te zijn met het aanvaarden van verknochte schulden.⁹³ Ook op het gebied van onrechtmatige handelingen lijkt de Hoge Raad niet spoedig tot dit oordeel te zullen komen.⁹⁴

Ook Wortmann en Van Duijvendijk-Brand zien er wel wat in om schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen aan te merken als verknochte schulden. Volgens hen valt er namelijk iets voor te zeggen om sommige schulden die voortvloeien uit het plegen van een onrechtmatige daad,

⁸⁴ Zie art. 1:94 lid 5 sub a BW.

⁸⁵ Breederveld 2008, p. 226.

⁸⁶ Breederveld 2008, p. 231.

⁸⁷ Breederveld 2008, p. 231.

⁸⁸ Breederveld 2008, p. 221.

⁸⁹ Breederveld 2008, p. 216.

⁹⁰ Breederveld 2008, p. 217.

⁹¹ Breederveld 2008, p. 217.

⁹² Van der Burght & Doek 2002, p. 214.

⁹³ Van der Burght & Doek 2002, p. 213.

⁹⁴ Van der Burght & Doek 2002, p. 214.

uitsluitend te laten dragen door degene die de onrechtmatige daad heeft gepleegd.⁹⁵ Ook zij benadrukken weer dat de rechtspraak en de literatuur zeer terughoudend zijn op dit punt. Dit heeft er volgens hen waarschijnlijk mee te maken dat de kwalificatie gemeenschapsschuld, dan wel privéschuld, in verband met art. 1:102 BW ook van belang is voor derden.⁹⁶

Al met al zien we dus een groot verschil van meningen wanneer het aankomt op het aannemen van bijzondere verknochte schulden in geval van onrechtmatige handelingen. Dit heeft onder meer te maken met de zeer summiere uitleg die de wetgever heeft gegeven omtrent het begrip verknochtheid. Bovendien lijkt het er op dat na de wetwijziging van 1 januari 2012 nog meer onduidelijkheid is ontstaan binnen de doctrine wanneer het gaat om verknochte schulden, juist omdat de bespreking van verknochte schulden nauwelijks aan bod is geweest. Tevens van belang om op te merken is dat de meeste schrijvers zeer kort van stof zijn indien het gaat om de bovenstaande problematiek. Een aantal schrijvers, waaronder Van Mourik, Nuytinck en Wortmann, nemen een stelling in maar werken deze stelling vervolgens niet verder uit.

3.3 Ontwikkelingen in de rechtspraak

De verscheidenheid op het gebied van verknochte schulden zien we ook in de lagere rechtspraak terug. Deze verscheidenheid binnen de rechtspraak is niet wenselijk nu de rechtszekerheid daarmee in het geding lijkt te komen. Uit de rechtspraak blijkt dat de Hoge Raad tot nu toe geen enkele schuld heeft aangemerkt als een verknochte schuld, in tegenstelling tot de lagere rechtspraak.⁹⁷ Er is hier dus een opmerkelijk verschil waar te nemen wanneer het gaat om de lagere rechtspraak en om de rechtspraak van de Hoge Raad. Het is van belang om te onderzoeken op welke gronden er in de lagere rechtspraak overgegaan wordt op het aannemen van verknochtheid wanneer het gaat om onrechtmatige handelingen. Naast het aannemen van verknochte schulden in de lagere rechtspraak zien we ook terug dat in gevallen waar er geen verknochtheid aangenomen wordt, wel overgegaan kan worden tot een afwijking van de gelijke draagplicht van echtgenoten.⁹⁸ Dit laatste is echter wel in lijn met rechtspraak van de Hoge Raad. Zo bepaalde de Hoge Raad bij een uitspraak in 1993⁹⁹ dat er geen sprake kon zijn van een verknochte schuld, maar dat gelet op de omstandigheden van het geval er wel afgeweken kan worden van het uitgangspunt dat ieder der echtgenoten voor de helft draagplichtig is voor ontstane schulden.¹⁰⁰ De maatstaven van de redelijkheid en billijkheid kunnen in een dergelijke situatie een afwijking rechtvaardigen.¹⁰¹ Het feit dat een schuld niet bijzonder verknocht is en dus een gemeenschapsschuld betreft, betekent dan ook niet zonder meer dat de schuld altijd gedragen zal

⁹⁵ Wortman & Van Duijvendijk-Brand 2009, p. 98.

⁹⁶ Wortman & Van Duijvendijk-Brand 2009, p. 98.

⁹⁷ Hof 's-Gravenhage 13 juli 2011, *RFR* 2011/125.

⁹⁸ Hof 's-Gravenhage 13 juli 2011, *RFR* 2011/125.

⁹⁹ HR 25 juni 1993, NJ 1994, 31.

¹⁰⁰ HR 25 juni 1993, NJ 1994, 31. Zie hierover ook Breederveld 2008, p. 220.

¹⁰¹ HR 25 juni 1993, NJ 1994, 31. Zie hierover ook Breederveld 2008, p. 220.

worden door beide partijen.¹⁰² Ook een dergelijke beslissing van een rechter kan dus bescherming bieden voor de partner die niet heeft gehandeld. Bij de beantwoording van de vraag of op grond van de redelijkheid en billijkheid moet worden afgeweken van de gelijke draagplicht kunnen alle feiten en omstandigheden een rol spelen.¹⁰³ Dat is een wezenlijk verschil bij de beoordeling van de vraag of een bepaalde schuld aangemerkt kan worden als een verknochte schuld, nu bij die beoordeling in beginsel uitsluitend de aard van de schuld in aanmerking wordt genomen en in principe geen andere feiten of omstandigheden.¹⁰⁴ Het verschil tussen het aannemen van een verknochte schuld of het afwijken van de gelijke draagplicht zit hem in de positie van derden.¹⁰⁵ Indien er sprake is van een verknochte schuld zijn de verhaalsmogelijkheden namelijk beperkter dan indien er sprake is van een afwijking van de gelijke draagplicht. De schuld blijft in dit laatste geval immers een gemeenschapsschuld en dit biedt schuldeisers meer verhaalsmogelijkheden.¹⁰⁶ Bij een afwijkende draagplicht is het echter maar de vraag in hoeverre de crediteur op de hoogte is van de afwijking van de gelijke draagplicht en in hoeverre de crediteur deze rechterlijke beslissing zal respecteren, nu het nog steeds een gemeenschapsschuld betreft.

In de onderstaande paragrafen worden een aantal voorbeelden uit de rechtspraak besproken waarin de vraag aan de orde was of er sprake kon zijn van een verknochte schuld dan wel van een afwijking van de gelijke draagplicht ten aanzien van een bepaalde schuld. In de zojuist te bespreken jurisprudentie gaat het telkens om gemeenschapsschulden die zijn ontstaan ten gevolge van onrechtmatige of onzorgvuldige gedragingen door een van beide partners. De uitspraken zijn voor zover mogelijk verdeeld in verschillende categorieën, nu over bepaalde schulden met regelmaat geprocedeerd wordt. Het gaat om de volgende categorieën: advocaatkosten, schulden bij het CJIB, werk gerelateerde schulden en overige schulden.

3.3.1 Advocaatkosten

Met name deze categorie schulden lijkt de laatste jaren in de literatuur erkend te worden als een categorie van schulden die in aanmerking kan komen voor het aannemen van verknochtheid in die zin dat de betreffende schuld buiten de gemeenschap dient te blijven. Ook in de rechtspraak zien we uitspraken verschijnen waar bij verknochtheid van advocaatkosten wordt aangenomen.

In een uitspraak van het Hof in 's-Gravenhage op 22 november 2006¹⁰⁷ was de vraag in het geding of de gemaakte advocaatkosten als bijzonder verknocht aan te merken waren. Het hof was van oordeel dat de betreffende advocaatkosten als bijzonder verknocht dienden te gelden aan de zijde van de man.

¹⁰² Rb Haarlem 13 november 2012, *RFR* 2013/24.

¹⁰³ Rb Haarlem 13 november 2012, *RFR* 2013/24.

¹⁰⁴ Rb Haarlem 13 november 2012, *RFR* 2013/24.

¹⁰⁵ Hof 's-Gravenhage 13 juli 2011, *RFR* 2011/125.

¹⁰⁶ Hof 's-Gravenhage 13 juli 2011, *RFR* 2011/125.

¹⁰⁷ Hof 's-Gravenhage 22 november 2006, *LJN* AZ4511.

Aan deze beslissing lag ten grondslag dat de advocaatkosten gemaakt waren ten behoeve van de verdediging van de strafrechtelijke vervolging van het plegen van een strafbaar feit. Het hof nam daarbij mede in aanmerking de zwaarte en de aard van het strafbare feit (een zedendelict) en het feit dat de man hiervoor onherroepelijk is veroordeeld.

Ook in een uitspraak van de rechtbank te Maastricht op 26 september 2012¹⁰⁸ werden de advocaatkosten die gemaakt waren in verband met een strafrechtelijke vervolging aangemerkt als verknocht in die zin dat zij buiten de huwelijksgemeenschap dienden te blijven. Het strafbare feit betrof een doodslag op het dochtertje van beide ex-partners, waar bij is vast komen te staan dat de vrouw het dochtertje van partijen heeft gedood. De vordering van de vrouw tot betaling van de helft van de gemaakte advocaatkosten in die betreffende strafzaak werd dan ook afgewezen. In deze zaak waren echter voor meer zaken advocaatkosten gemaakt waarbij de eventuele verknochtheid van deze kosten nu ter sprake kwam. De gemaakte advocaatkosten met betrekking tot een arbeidszaak van de vrouw werden niet als een verknochte schuld aangemerkt en kwamen derhalve dan ook voor rekening van beide partijen.

Uit bovenstaande uitspraken valt onder meer af te leiden dat de zwaarte van het gepleegde delict en de aard van het gepleegde delict reden een rol spelen bij de lagere rechtspraak indien het gaat om verknochtheid. De vraag wanneer een onrechtmatige handeling ernstig genoeg is om over te gaan tot verknochtheid van advocaatkosten, lijkt in de lagere rechtspraak op dit moment afhankelijk te zijn van de omstandigheden van het geval en zal dan ook aan een individuele toetsing onderworpen worden. Men kan zich afvragen of dit wel een wenselijke situatie is nu een rechter in het noorden van land wellicht sneller zal overgaan tot verknochtheid van advocaatkosten dan een rechter in het zuiden van het land of andersom. Wellicht acht de ene rechter een mishandeling wel ernstig genoeg om verknochtheid aan te nemen en een andere rechter niet. Daarnaast lijkt het erop dat de echtgenoot die niet heeft gehandeld pech heeft indien zijn of haar echtgenoot wordt vrijgesproken van een bepaald delict. De onherroepelijke veroordeling speelt bij het aannemen van de verknochtheid van advocaatkosten dus een belangrijke rol.

De vraag of advocaatkosten al dan niet als verknocht aangemerkt kunnen worden, is echter niet alleen afhankelijk van het feit dat de advocaatkosten zijn gemaakt ten gevolge van onrechtmatige en strafbare handelingen. Zo is door het Hof Arnhem op 15 juni 2004¹⁰⁹ bepaald dat de advocaatkosten die gemaakt waren ten behoeve van de persoonlijke belangen van de vrouw in een echtscheidingsprocedure tevens verknocht waren. Het Hof benadrukt dat in het algemeen terughoudend moet worden omgegaan met het maken van uitzonderingen op de hoofdregel dat schulden in de gemeenschap van goederen vallen. Deze terughoudendheid is met name geboden omdat

¹⁰⁸ Rb Maastricht 26 september 2012, *LJN* BX9399.

¹⁰⁹ Hof Arnhem 15 juli 2004, *LJN* AR6787.

crediteuren veelal te goeder trouw kunnen veronderstellen dat het gaat om een gemeenschapsschuld. In dit geval gaven de specifieke omstandigheden van het geval aanleiding om een dergelijke uitzondering te maken. Daar kwam bij dat de advocaat, gelet op de aard van de opdracht, vergeleken met andere schuldeisers, niet zonder meer te goeder trouw mocht veronderstellen dat er sprake was van een gemeenschapsschuld.

Naar verwachting zal de lijn die is ingezet door de lagere rechtspraak met betrekking tot de verknochtheid van advocaatkosten doorgezet worden. Toch zal voorlopig nog in het ongewisse blijven hoe er bijvoorbeeld geoordeeld zou worden over gemaakte advocaatkosten met betrekking tot een licht vergrijp, zoals een diefstal. Het zou mijns inziens dan ook wenselijk zijn dat de wetgever of de Hoge Raad op korte termijn duidelijkheid schept.

3.3.2 Schulden bij het CJIB

Ook de vraag of schulden bij het Centraal Justitieel Incassobureau als verknocht kunnen worden aangemerkt is in de rechtspraak meerdere keren beantwoord. Ook bij deze categorie schulden lijkt de ernst van de gedraging weer een rol te spelen bij het aannemen van verknochtheid. Zo oordeelde het Hof in 's-Gravenhage op 7 mei 2008¹¹⁰ dat een schuld van € 5000,- van de man aan het CJIB aangemerkt kon worden als een gemeenschapsschuld en dat partijen gehouden waren om ieder de helft van de schuld te dragen. De schuld was in casu wel ontstaan als gevolg van een door man gepleegd strafbaar feit, maar dit mocht niet baten. Het hof was van oordeel dat de aard en de zwaarte van het strafbare feit niet van dien aard waren dat deze schuld op bijzondere wijze aan de man verknocht kon worden beschouwd. Het ging in deze zaak om het doen van een onjuiste belastingaangifte waar een boete voor was opgelegd. De kans is overigens groot dat ook de niet-handelende echtgenoot destijds wel heeft meege profiteerd van de onjuiste belastingaangifte. Dit speelde echter niet mee als in de beoordeling van het Hof.

Bij een uitspraak door de rechtbank te Utrecht op 13 maart 2013¹¹¹ leverde een schuld aan het CJIB echter wel een verknochte schuld op aan de zijde van de man in die zin dat de schuld volledig door de man gedragen diende te worden. Volgens de rechtbank kon in dit geval gesproken worden van een hoogstpersoonlijke en derhalve aan de man verknochte schuld nu de schuld een schadevergoedingsmaatregel betrof die door de strafrechter was opgelegd vanwege mishandeling van zijn toenmalige vrouw. Het ging hier om een bedrag van € 700,-.

Concluderend spelen opnieuw de zwaarte en de aard van de gepleegde gedragingen een rol bij de beoordeling van de verknochtheid in de lagere rechtspraak. Een andere factor die wellicht in de lagere rechtspraak een rol kan spelen bij de beoordeling van de vraag of een schuld al dan niet verknocht is,

¹¹⁰ Hof 's-Gravenhage 7 mei 2008, *LJN* BD5396.

¹¹¹ Rb. Utrecht 13 maart 2013, *LJN* BZ5045.

is de vraag of een gedraging gericht was jegens een derde of tegen de echtgenoot. Zo zien we terug in de uitspraak van de Rechtbank te Utrecht in 2013¹¹² dat de rechtbank onder meer is overgegaan tot het aannemen van verknochtheid nu de schuld is ontstaan ten gevolge van een mishandeling van de echtgenoot zelf.

3.3.3 Werk gerelateerde schulden

In deze paragraaf komt allereerst een tweetal uitspraken aan de orde waar in beide gevallen sprake was van frauderende handelingen op de werkvloer. Reeds is opgemerkt dat de Hoge Raad niet gauw zal overgaan tot het aannemen van een verknochte schuld. Een voorbeeld waaruit deze terughoudendheid blijkt is de uitspraak van de Hoge Raad op 18 oktober 1991.¹¹³ Een vrouw had een bedrag verduisterd van haar werkgever tijdens haar huwelijk. Haar werkgever had ten gevolge van deze onrechtmatige daad van de vrouw schade geleden. In cassatie was de vraag aan de orde of en in hoeverre na ontbinding van de gemeenschap de man jegens de voormalige werkgever van zijn vrouw voor deze schuld aansprakelijk is. Zowel de rechtbank als het hof hebben het beroep van de man op verknochtheid van deze schuld verworpen. Dit oordeel is in cassatie niet bestreden waardoor vast is komen te staan dat de betreffende schuld niet aangemerkt kan worden als verknocht zijnde aan de zijde van de vrouw. Deze uitspraak is gedaan voor de wetswijziging van 1 januari 2012 en door de Hoge Raad is destijds dan ook vastgesteld dat een echtgenoot op grond van art. 1:102 BW lid 1 als schuldenaar gehouden was tot voldoening van de helft van de gemeenschapsschulden waarvoor hij voordien niet aansprakelijk was. Het feit dat hier sprake was van een onrechtmatige handeling, is bij de behandeling van de betreffende schuld niet eens aan de orde gekomen en lijkt ook geen enkel verschil te maken voor de Hoge Raad. Opvallend is dat er in deze uitspraak niet gesproken wordt over de nader te bepalen draagplicht van partijen met betrekking tot deze schuld.

Ook in een uitspraak van de rechtbank te Haarlem op 21 april 2009¹¹⁴ kon een schuld die was ontstaan ten gevolge van frauderende handelingen jegens de werkgever van de man, niet worden aangemerkt als een verknochte schuld. Door de rechtbank wordt de vaste rechtspraak van de Hoge Raad hier nog eens benadrukt wanneer het gaat om de vraag of er sprake kan zijn van verknochtheid. De rechtbank was van oordeel dat een tijdens het huwelijk ontstane schuld, die zijn oorzaak vindt in onrechtmatig handelen van de man jegens derden, zonder bijkomende omstandigheden, niet als aan de man verknocht kan worden aangemerkt. De rechtbank hield er echter wel rekening mee dat de schuld is ontstaan door gedragingen van de man. De redelijkheid en de billijkheid brachten dan ook mee dat de schuld bij de verdeling van de boedel zonder verdere verrekening aan de man toebedeeld werd, onder de verplichting om de vrouw te vrijwaren tegen aanspraken van derden.

¹¹² Rb. Utrecht 13 maart 2013, *LJN* BZ5045.

¹¹³ HR 18 oktober 1991, *LJN* ZC0371.

¹¹⁴ Rb. Haarlem 21 april 2009, *LJN* BJ1037.

In bovenstaande uitspraken speelt, in tegenstelling tot de eerder behandelde uitspraken, de zwaarte en de aard van de gedraging geen rol bij de beoordeling van de vraag of de betreffende schulden wel of niet verknocht zijn. De omstandigheden van het geval maken echter wel dat er eventueel afgeweken kan worden van de gelijke draagplicht tussen partijen.

Ten slotte is er nog een uitspraak van de kantonrechter te Leeuwarden op 22 mei 2012.¹¹⁵ Het ging destijds niet om een werknemer, maar om een bestuurder van een rechtspersoon die onrechtmatig had gehandeld. Het betrof in dit geval een bestuurder van een incassobureau. Nadat de gelaedeerde een vordering uit handen had gegeven aan het betreffende incassobureau, werd er door het incassobureau een bedrag geïncasseerd. Het bedrijf vordert in de betreffende zaak het geïncasseerde bedrag van het incassobureau en stelt daarvoor de bestuurder evenals zijn partner aansprakelijk nu zij met elkaar in algehele gemeenschap van goederen zijn getrouwd. Volgens het bedrijf is er naast onbehoorlijk bestuur ook sprake van onrechtmatig handelen. Naar het oordeel van de kantonrechter is de echtgenote echter niet privé aansprakelijk jegens de gelaedeerde. Het betreft namelijk een privéschuld van uit hoofde van onrechtmatig handelen als bestuurder van een rechtspersoon, waarvoor alleen de man persoonlijk aansprakelijkheid is. Voorgaande laat echter wel onverlet dat de gelaedeerde zich op de bestaande gemeenschap van goederen kan verhalen ter zake zijn vordering.

3.3.4 Overige schulden ten gevolge van onrechtmatige handelingen

De onderstaande uitspraken zijn niet direct onder te verdelen in een bepaalde categorie schulden en zullen dan ook apart behandeld worden.

Schulden ten gevolge van brandstichting

Bij het hof te 's-Gravenhage op 15 februari 2012¹¹⁶ waren de schulden die voortvloeiden ten gevolge van een ernstig delict gepleegd door de man onvoldoende om verknochtheid aan te nemen. De rechtbank had vastgesteld dat de schuld niet aangemerkt kon worden als een bijzonder verknochte schuld aan de zijde van de man, maar was wel van oordeel dat de man geheel draagplichtig was voor de betreffende schuld. Dit was voor de vrouw onvoldoende en zij is van deze uitspraak in beroep gekomen. De man in casu had zijn voormalige echtgenoot in de echtelijke woning met een mes met de dood bedreigd en vervolgens brand gesticht in die woning. Het Hof is van oordeel dat het feit dat de schuld destijds zijn grondslag heeft gevonden in een onrechtmatige handeling, nog niet maakt dat kan worden afgeweken van de hoofdregel. Het Hof heeft aangevoerd dat de crediteur van een vordering uit onrechtmatige daad er een gerechtvaardigd belang bij heeft dat zijn verhaalsmogelijkheden zo min mogelijk worden beperkt. Als een echtgenoot wenst te voorkomen om draagplichtig te worden voor

¹¹⁵ Rb. Leeuwarden, 22 mei 2012, *LJN* BW7805

¹¹⁶ Hof 's-Gravenhage 15 februari 2012, *LJN* BV9407.

een schuld van de andere echtgenoot of dat zijn of haar vermogen kan worden uitgewonnen voor een schuld die aan de zijde van de andere echtgenoot is gemaakt, dient hij of zij huwelijkse voorwaarden aan te gaan naar het oordeel van het hof. Er wordt volgens het hof dan ook een risico genomen door dit niet te doen nu de crediteur ook het vermogen van de andere echtgenoot kan uitwinnen. De onderhavige schuld is naar het oordeel van het hof dan ook een gemeenschapsschuld. Daaraan doet echter niet af dat de rechter ter zake van de onderlinge draagplicht kan bepalen dat de schuld door een van de partijen moet worden gedragen. Het hof bekrachtigt vervolgens de beschikking van de rechtbank.

Schulden ten gevolge van schade aan politievoertuigen

Ook het in beschonken toestand veroorzaken van een ongeluk ten gevolge waarvan tevens politieauto's flink waren beschadigd, kwam niet in aanmerking voor het aannemen van een verknochte schuld.¹¹⁷ Het Hof erkent echter wel dat de ontstane schuld een direct gevolg is van de onrechtmatige gedragingen van de man, maar dit kan de vrouw helaas niet baten. Het Hof achtte het enkele feit dat de schuld is ontstaan als direct gevolg van een onrechtmatige handeling van de man, onvoldoende om de schuld als een verknochte schuld aan te merken aan de zijde van de man. Redenen die het Hof hiervoor opvoert zijn dat verknochtheid hier niet in overeenstemming zou zijn met het wettelijk stelsel van de gemeenschap van goederen. Men kan zich wellicht wel afvragen of het Hof over zou zijn gegaan tot het innemen van een ander standpunt indien er naast autoschade ook slachtoffers waren gevallen.

Schulden ten gevolge van een kredietovereenkomst

Het vervalsen van de handtekening van een echtgenoot om in aanmerking te komen voor een kredietovereenkomst leverde tevens onvoldoende reden op om de kredietovereenkomst als verknocht aan te merken aan de zijde van de vrouw.¹¹⁸ Zo werd het krediet gebruikt om een andere schuld af te lossen welke schuld binnen de gemeenschap viel en werden de andere gelden van de kredietovereenkomst gebruikt voor levensonderhoud. De rechtbank achtte art. 1:102 BW dan ook gewoon van toepassing in casu. Bovendien mochten de redelijkheid en de billijkheid in deze casus niet in de weg staan aan de mede-aansprakelijkheid van de man. De situatie zou volgens de rechtbank namelijk niet anders zijn geweest indien de vrouw de handtekening van de man niet had vervalst maar op haar eigen naam de kredietovereenkomst was aangegaan. De schuld had dan namelijk nog steeds deel uitgemaakt van de gemeenschap. De gestelde oplichting mocht dan ook geen verschil maken in deze zaak.

¹¹⁷ Hof 's-Hertogenbosch 1 juli 2008, *LJN* BD8635.

¹¹⁸ Rb 's-Gravenhage 19 september 2012, *LJN* BY0096.

Het verzwijgen van schulden

Het bewust verzwijgen van het feit dat een eenmanszaak ten tijde van het sluiten van het huwelijk in staat van faillissement verkeerde, leverde ook onvoldoende reden op om de betreffende schulden aan te merken als verknochte schulden aan de zijde van de man.¹¹⁹ Er kan hier overigens betwist worden of er sprake is van onrechtmatig handelen, maar er is in ieder geval sprake van onzorgvuldig handelen jegens de echtgenoot. De rechtbank benadrukt hier dat de lotsverbondenheid tussen echtgenoten die met elkaar gehuwd zijn in de wettelijke gemeenschap van goederen met zich mee brengt dat schulden die zijn ontstaan voor of tijdens huwelijk gemeenschappelijk zijn, ongeacht wie van beide echtgenoten de schuld heeft veroorzaakt. Nu echter wel is vast komen te staan dat de man zich onzorgvuldig heeft gedragen door voor haar bewust te verzwijgen dat de eenmanszaak in staat van faillissement verkeerde, ziet de rechtbank wel aanleiding om de schulden die voortvloeien uit het faillissement geheel voor rekening van de man te laten komen zonder nadere verrekening met de vrouw. De rechtbank benadrukt echter nog wel dat ondanks de vaststelling van de onderlinge verhouding, partijen beide hoofdelijk aansprakelijk blijven voor het geheel van de schulden. Men kan zich dan ook afvragen of de schuldeisers de vrouw daadwerkelijk met rust zullen laten.

Schulden ten gevolge van hennepexploitatie

Bij het gerechtshof 's-Gravenhage in mei 2012 was een vrouw van mening dat de schulden die voortvloeiden uit de strafrechtelijke veroordeling van haar man als verknocht zijnde aangemerkt diende te worden.¹²⁰ Het hof ging hier echter niet in mee, maar was van oordeel dat de schulden die voortvloeiden uit de strafrechtelijke en de civielrechtelijke veroordeling van de man niet aangemerkt dienden te worden als verknochte schulden. De betreffende schulden vloeiden voort uit een hennepkwekerij en naar het oordeel van het hof was het weinig geloofwaardig dat de vrouw niet op de hoogte was van de kwekerij en daarmee ook niets wist van de in het geding zijnde schulden. Het was wel mogelijk dat de vrouw geen aandeel had in de exploitatie van de hennepkwekerij, maar zij moest in ieder geval bekend zijn geweest met het bestaan van de hennepkwekerij, aldus het hof. Reden te meer dan ook om de betreffende schulden niet als verknocht zijnde aan te merken. Het zou mijns inziens een onrechtvaardige situatie opleveren indien de partner wel profiteert van de baten die voortvloeien uit de onrechtmatige handelingen - in dit geval de winst die werd behaald met de exploitatie van hennep - maar niet bijdraagt aan de eventuele schulden die daaruit voortvloeien.

Van de zojuist besproken jurisprudentie is in geen enkele uitspraak verknochtheid aangenomen. Een opvallende zinsnede die bij een aantal voorbeelden terug komt is dat een onrechtmatige handeling op zich onvoldoende reden oplevert om over te gaan tot het aannemen van verknochtheid. De omstandigheden van het geval kunnen echter wel leiden tot een bijstelling van de gelijke draagplicht

¹¹⁹ Rb 's-Gravenhage 26 mei 2011, *LJN* BQ6615.

¹²⁰ Hof 's-Gravenhage 16 mei 2012, *LJN* BY5017

van de echtgenoten, zoals we onder andere zagen bij uitspraak van het Hof te 's-Gravenhage op 15 februari 2012.¹²¹ Deze uitspraak is in lijn met de rechtspraak van de Hoge Raad.

3.4. Conclusie

We zien concluderend dat er ook in de rechtspraak verschillend wordt omgegaan met het beginsel van verknochtheid. Een aantal uitspraken is in lijn met de rechtspraak van de Hoge Raad. Het gaat dan om de uitspraken waarin van een verknochte schuld geen sprake kan zijn, maar waar gelet op de omstandigheden van het geval wel overgegaan kan worden tot een afwijkende draagplicht. Bij de uitspraken waar echter wel is overgegaan tot het aannemen van verknochtheid lijken de omstandigheden van het geval daarbij een belangrijke rol te hebben gespeeld. Deze ontwikkeling wijkt van af van de rechtspraak van de Hoge Raad en wordt door een aantal schrijvers flink afgekeurd. Bovendien kan men zich de vraag stellen wanneer de omstandigheden van het geval nu ernstig genoeg zijn om over te gaan tot het aannemen van verknochtheid? Er bestaat op dit punt dus nog veel onzekerheid. De opinies in de literatuur lijken het er bovendien niet gemakkelijker op te maken. Ook daar heerst een verscheidenheid aan meningen en bovendien zijn de meeste schrijvers zeer kort van stof indien het aankomt op de uitzonderingen die volgens hen gemaakt kunnen worden. De primaire gedachtegang van de wetgever om de uitwerking van het begrip verknochtheid verder over te laten aan de doctrine en aan de rechtspraak is mijns inziens dan ook niet meer geheel wenselijk.

Het lijkt er op dat de literatuur en de rechtspraak de niet-handelende echtgenoot of geregistreerde partner wel enigszins tegemoet wil komen. Het voelt niet altijd billijk aan, zowel in de rechtspraak als in de doctrine, om partner die niet onrechtmatig heeft gehandeld, wel voor de helft draagplichtig te stellen voor de schulden die daaruit zijn ontstaan. In uitzonderlijke gevallen van onrechtmatige handelingen kan het nu twee kanten opgaan in de lagere rechtspraak (in tegenstelling tot de Hoge Raad waarbij van verknochte schulden zelden sprake zal zijn). Er kan in de eerste plaats voor worden gekozen om de schuld aan te merken als een verknochte schuld. Hier bestaat echter nog niet veel draagvlak voor in de literatuur, behalve wanneer het gaat om advocaatkosten. In de lagere rechtspraak hebben we gezien dat met name de afgelopen jaren al enkele malen verknochtheid van advocaatkosten is aangenomen. In de tweede plaats kan er voor worden gekozen om de schuld niet aan te merken als zijnde een privéschuld, maar gelet op de omstandigheden zal de echtgenoot of partner die gehandeld heeft draagplichtig worden voor de betreffende schuld. Dit is een veel minder ver strekkende bescherming voor de echtgenoot of partner die niet heeft gehandeld. Ondanks de vaststelling van de draagplicht blijft het immers gaan om een gemeenschapsschuld waarvoor bij beide echtgenoten verhaal kan worden gehaald. Al met al is er in ieder geval een kentering waarneembaar waarbij een gemeenschapsschuld gevoelsmatig niet altijd voor rekening van beide partijen dient te komen.

¹²¹ Hof 's-Gravenhage 15 februari 2012, *LJN* BV9407.

Hoofdstuk 4

De Zugewinnngemeinschaft

4.1 Inleiding

Naar Nederlands recht is gebleken dat de niet-handelende echtgenoot of geregistreerde partner nauwelijks wordt beschermd tegen gemeenschapsschulden die zijn ontstaan uit onrechtmatige handelingen. Dit staat *linea recta* in verband met ons allesomvattende hoofdstelsel binnen het huwelijksvermogensrecht. Bij de bespreking van het wetsvoorstel tot aanpassing van de wettelijke gemeenschap van goederen zijn ook buitenlandse huwelijksvermogensstelsels aan bod gekomen.¹²² Zo werd de vraag gesteld of ons hoofdstelsel wel voldoende aansluiting vindt bij de door Nederland omringde landen. Het antwoord was ontkennend, maar tegelijkertijd is er uiteindelijk geen wijziging in de omvang van ons hoofdstelsel aangebracht. In dit onderzoek is het tevens van belang dat er aandacht uitgaat naar overige stelsels in Europa. Zo is het de vraag of echtgenoten en geregistreerde partners elders in Europa beter beschermd worden tegen schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen dan in Nederland. In dit hoofdstuk zal het Duitse huwelijksvermogensrecht aan bod komen en daarbij zal specifiek aandacht uitgaan naar schulden die zijn ontstaan ten gevolge van onrechtmatige handelen.

4.2 De Zugewinnngemeinschaft als hoofdstelsel

In Duitsland geldt ingevolge § 1363 1 BGB de Zugewinnngemeinschaft als wettelijk hoofdstelsel binnen het huwelijksvermogensrecht. Reeds vanaf 1957 kent het Bürgerliches Gesetzbuch de Zugewinnngemeinschaft als hoofdstelsel. Voorheen gold het wettelijk stelsel van Gütertrennung als hoofdstelsel, welk stelsel raakvlakken vertoont met de Nederlandse uitsluiting van iedere gemeenschap (in Nederland bekend als koude uitsluiting).¹²³ Evenals in Nederland treedt het wettelijk hoofdstelsel enkel in werking indien er geen huwelijksvoorwaarden zijn opgesteld.¹²⁴ Daarvoor is tevens noodzakelijk dat men een notaris inschakelt. Anders dan het begrip Zugewinnngemeinschaft wellicht veronderstelt, blijven de vermogens van de echtgenoten gescheiden. In die zin is het begrip Zugewinnngemeinschaft dan ook misleidend nu in principe iedere gemeenschap wordt uitgesloten.¹²⁵ De Zugewinnngemeinschaft gaat namelijk uit van het beginsel van scheiding van eigendom waardoor iedere echtgenoot zijn privévermogen behoudt. Wel voorziet dit stelsel aan het einde van het huwelijk in een deling van de vermogenstoename die tijdens het huwelijk is ontstaan.¹²⁶ We spreken dan ook wel over de verrekening van de waarde aanwas, de zogenaamde *Zugewinn*, die tijdens het huwelijk is ontstaan. Het vermogen dat partijen voor het huwelijk hadden opgebouwd, blijft dan ook buiten beschouwing bij deze verrekening. De aanwas kan worden bepaald door de waarde van de beide

¹²² *Kamerstukken II* 2002/03, 28 867, nr. 3

¹²³ Zonneberg 2009, p. 30.

¹²⁴ C.H. Beck, *Munchener Kommentar zum BGB* 6, § 1363, auflage 2013.

¹²⁵ Zonneberg 2009, p. 31.

¹²⁶ Schonewille 2012, p. 165.

privévermogens aan het begin van het huwelijk te verminderen met de eindwaarde van beide privévermogens.¹²⁷ De echtgenoot met de minste waardeaanwas krijgt vervolgens een vordering op de echtgenoot met de meeste waardeaanwas.¹²⁸ De Zugewinnngemeinschaft lijkt dus enigszins op een finaal verrekenbeding.¹²⁹

4.3 Goederen binnen de Zugewinnngemeinschaft

Waar het Nederlandse recht uitgaat van een algehele gemeenschap van goederen, gaat het Duitse recht dus uit van een algehele scheiding van goederen.¹³⁰ Zowel de goederen van de man als de goederen van de vrouw blijven privégoederen en worden geen gemeenschappelijke goederen.¹³¹ Ook bij de Zugewinnngemeinschaft is het uiteraard wel mogelijk dat er gemeenschappelijk vermogen ontstaat. Dit kan bijvoorbeeld voorkomen indien echtgenoten gezamenlijk een huis of een auto kopen. Hiervoor is wel nodig dat beide echtgenoten het koopcontract ondertekenen. In beginsel bereiken goederen echter niet het vermogen van de andere echtgenoot, ook niet indien deze goederen staande huwelijk zijn gekocht. Indien er een toename heeft plaatsgevonden van de goederen (en dus van het vermogen) dan dient dit verrekend te worden bij de ontbinding van het huwelijk. Echtgenoten zijn in Duitsland niet verplicht om een boedelbeschrijving op te stellen¹³², maar dit maakt het uiteraard wel gemakkelijker om aanwinsten die tijdens huwelijk zijn ontstaan aan te tonen.¹³³

Echtgenoten zijn in Duitsland in beginsel vrij om te beschikken over hun activa tijdens het huwelijk, maar er gelden wel enige beperkingen.¹³⁴ Zo mag een echtgenoot niet trachten om zijn gehele vermogen te vervreemden zonder toestemming van zijn of haar partner.¹³⁵ Ook voor huishoudelijke voorwerpen geldt een beperking. Zo mag een echtgenoot alleen huishoudelijke voorwerpen (die hem of haar toebehoren) vervreemden indien daarvoor toestemming is verleend door de andere echtgenoot.¹³⁶

4.4 Schulden binnen de Zugewinnngemeinschaft

Ook voor schulden die zijn ontstaan voor of staande huwelijk geldt dat de echtgenoot niet medeaansprakelijk wordt voor schulden die zijn gemaakt door de partner.¹³⁷ Toch is ook in het Duitse huwelijksvermogensrecht het onderscheid tussen gemeenschapsschulden en privéschulden van belang.

¹²⁷ Sonneweldt & Zuiderwijk 2005, p. 231.

¹²⁸ Sonneweldt & Zuiderwijk 2005, p. 232.

¹²⁹ Zonneberg 2009, p. 31.

¹³⁰ Vlas 2002, p. 65.

¹³¹ § 1363 lid 2 BGB.

¹³² Dit blijkt uit § 1377 BGB nu het derde lid aangeeft wat er van toepassing is indien er geen lijst is opgemaakt.

¹³³ <<http://www.couples-europe.eu/nl/germany/topics>>

¹³⁴ <<http://www.couples-europe.eu/nl/germany/topics>>

¹³⁵ § 1365 lid 1 BGB.

¹³⁶ § 1369 lid 1 BGB.

¹³⁷ <<http://www.uni-muenster.de/NiederlandeNet/nl-wissen/rechtjustiz/vertiefung/familienrecht/ehgueterrecht.shtml>>

Evenals het feit dat er sprake kan zijn van gemeenschappelijke goederen, kan er ook naar Duits recht sprake zijn van gemeenschappelijke schulden. Het ontstaan van gemeenschulden is doorgaans echter een uitzonderingsgeval. Of er sprake is van een gemeenschapsschuld hangt af van de vraag of beide echtgenoten zich verplicht hebben tot terugbetaling van de desbetreffende schuld.¹³⁸ Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn indien beide echtgenoten een kredietovereenkomst of een huurovereenkomst hebben ondertekend. Maar er kan ook sprake zijn van een gemeenschapsschuld indien beide echtgenoten een onrechtmatige daad hebben gepleegd waaruit aansprakelijkheid voortvloeit. Indien er sprake is van een dergelijke gemeenschapsschuld, dan zijn beide echtgenoten hoofdelijk aansprakelijk om de betreffende schuld te voldoen. Die aansprakelijkheid vloeit dan niet voort uit het wettelijke systeem, maar uit de overeenkomst zelf.¹³⁹ De schuldeiser is vervolgens vrij om zich te wenden tot een der echtgenoten nu er een hoofdelijke aansprakelijkheid geldt.

Voor alle overige schulden die partijen niet gezamenlijk zijn aangegaan geldt in beginsel dat alleen de echtgenoot die de verbintenis is aangegaan, gebonden is om zijn of haar verplichtingen na te komen.¹⁴⁰ Concreet houdt dit in dat ieder der echtgenoten aansprakelijk is voor zijn of haar eigen gemaakte schulden. Het aangaan van een huwelijk maakt dus naar Duits huwelijksvermogensrecht niet dat beide echtgenoten gehouden zijn om mee te betalen aan elkaars schulden. Er geldt echter wel een uitzondering op dit beginsel. Zo zijn beide echtgenoten gerechtigd om transacties aan te gaan ten behoeve van de noodzakelijke levensbehoeften. Dergelijke transacties zijn bindend jegens beide echtgenoten.¹⁴¹ Dit betekent dan ook dat beide partijen aansprakelijk worden ten gevolge van verbintenissen die zijn aangegaan ten behoeve van de dagelijkse behoeften. Evenals naar Nederlands recht geldt voor deze transacties een hoofdelijke aansprakelijkheid. Het maakt voor de schuldeiser dan ook niet uit of hij zich tot de ene echtgenoot of tot de andere echtgenoot wendt om zijn schuld te verhalen.

Het is echter de vraag wat er precies onder de ‘dagelijkse behoeften’ valt. Ook in Nederland kennen wij een soortgelijke bepaling, namelijk art. 1:85 BW. Dit artikel brengt tevens een hoofdelijke aansprakelijkheid mee voor schulden die gemaakt zijn ten behoeve van de gewone gang van de huishouding. In Nederland gaat het dan ook de zogenaamde ‘cashschulden’: schulden die men doorgaans cash of met een pinpas betaald. De gewone gang van de huishouding kan variëren van gezin tot gezin en is dan ook geen vaststaand begrip. Ook in Duitsland geldt dat het begrip afhangt van de specifieke omstandigheden van het gezin.¹⁴² Het gaat in ieder geval om schulden die zijn gemaakt ten behoeve van de essentiële levensbehoeften. Het is uiteraard niet uitgesloten dat schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen onder de ‘dagelijkse behoeften’ kunnen vallen. Denk

¹³⁸ <<http://www.scheidung-kompetent.de/infoscheidung/vermogen-und-schulden/>>

¹³⁹ <http://www.notar-recht.de/pressemitteilungen_archiv/details/32/ehevertrag/>

¹⁴⁰ <<http://www.couples-europe.eu/nl/germany/topics>>

¹⁴¹ § 1357 lid 1 BGB.

¹⁴² <<http://www.hgra.de/aktuell/informationen/die-haftung-fuer-schulden-des-ehemann-in-der-ehe.html>>

bijvoorbeeld aan een kind dat op straat aan het voetballen is en per ongeluk de voorruit van de buurman kapot schiet. Dit is een onrechtmatige handeling en de schuld die daaruit voortvloeit, zal waarschijnlijk worden voldaan uit het huishoudpotje. Ook verkeersboetes zullen in de regel worden voldaan uit het huishoudpotje.

Behoudens de zojuist besproken uitzondering mogen schuldeisers alleen een vordering instellen jegens de echtgenoot met wie zij een contract hebben gesloten of jegens de echtgenoot die op een andere grond aansprakelijk is jegens de schuldeiser (bijvoorbeeld op grond van een onrechtmatige daad).¹⁴³ Dit zou een probleem kunnen opleveren voor de betreffende schuldeiser nu het voor hem maar de vraag is aan wie bepaalde goederen toebehoren. In Nederland wordt het de schuldeiser namelijk vrij gemakkelijk gemaakt nu in beginsel alle goederen binnen de gemeenschap vallen en de schuldeiser dan ook vrijwel geen rekening hoeft te houden met de belangen van de niet-handelende echtgenoot. Om de schuldeisers tegemoet te komen geldt er in Duitsland echter een (weerlegbaar) vermoeden van eigendom in het voordeel van de schuldeisers.¹⁴⁴ De schuldeiser die zijn vordering wil verhalen op één van beide echtgenoten mag aannemen dat roerende goederen die in het bezit zijn van de ene of van de andere echtgenoot, toebehoren aan de schuldenaar.¹⁴⁵

4.5 Lebenspartnerschaftsgesetz

In Nederland zijn de huwelijksvermogensrechtelijke gevolgen van een geregistreerd partnerschap in beginsel gelijk aan de vermogensrechtelijke gevolgen van een huwelijk. Zo vallen naar Nederland recht ook geregistreerde partners onder het regime van de gemeenschap van goederen indien zij geen huwelijksvoorwaarden op laten maken. Ook in Duitsland kennen ze een op het geregistreerd partnerschap gelijkende samenlevingsvorm, namelijk het Lebenspartnerschaftsgesetz. Het partnerschap wat zij kennen is grotendeels gelijk aan het Duitse huwelijk.¹⁴⁶ Zo geldt vanaf 2005 ook voor het partnerschap dat de Zugewinnngemeinschaft het wettelijke hoofdstelsel is, waardoor de vermogensrechtelijke gevolgen van het Duitse geregistreerde partnerschap hetzelfde zijn als bij een huwelijk.¹⁴⁷ Een groot verschil ten slotte met het Nederlandse geregistreerde partnerschap, is dat het partnerschap in Duitsland enkel bedoeld is voor personen met hetzelfde geslacht.¹⁴⁸ Homoseksuele partners in Duitsland hebben namelijk nog niet de keuze om met elkaar te trouwen en dit verklaart dan ook waarom het partnerschap enkel is opengesteld voor personen met hetzelfde geslacht.

¹⁴³ <<http://www.couples-europe.eu/nl/germany/topics/2-Is-er-een-wettelijk-huwelijksvermogenstelsel-en-zo-ja-wat-houdt-dit-in>>

¹⁴⁴ <<http://www.couples-europe.eu/nl/germany/topics/2-Is-er-een-wettelijk-huwelijksvermogenstelsel-en-zo-ja-wat-houdt-dit-in>>

¹⁴⁵ § 1362 lid 1 BGB.

¹⁴⁶ <<http://www.coupleseurope.eu/nl/germany/topics/8-Wat-bepaalt-de-wet-voor-de-goederen-van-geregistreerde-en-niet-geregistreerde-partners/>>

¹⁴⁷ Boele-Woelki 2007, p. 118.

¹⁴⁸ Boele-Woelki 2007, p. 116.

4.6 Conclusie

De verschillen tussen het wettelijke stelsel van de Zugewinnngemeinschaft in Duitsland en het wettelijk stelsel van de gemeenschap van goederen in Nederland zijn zeer groot. Waar in Duitsland in beginsel alle goederen en schulden als privé zijnde dienen te worden aangemerkt, worden in Nederland alle goederen en schulden in beginsel als gemeenschappelijk aangemerkt. Het gaat dus om fundamentele verschillen tussen beide stelsels. Een zeer groot voordeel van de Duitse Zugewinnngemeinschaft is dat partners in beginsel niet aansprakelijk zijn voor elkaars schulden, mits er geen sprake is van een schuld ingevolge § 1357 1 BGB. Partners in Duitsland genieten dan ook een goede bescherming wanneer het gaat om schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen, in die zin dat zij zelf niet verhaalsaansprakelijk kunnen worden gehouden voor schulden die dankzij hun partner zijn ontstaan (behoudens dan van het feit dat de schuld onder de ‘dagelijkse behoeften’ valt, zoals besproken in paragraaf 4.4). Het huwelijksgoederensysteem in Duitsland zou mijns inziens een voorbeeld kunnen zijn om te willen ontkomen aan de vergaande gevolgen van het Nederlandse wettelijke stelsel van de gemeenschap van goederen. Het is mijns inziens dan ook betreurenswaardig dat de wetgever er onlangs voor heeft gekozen om het wettelijke huwelijksgoederensysteem in stand te laten. Een overstap naar een ander hoofdstelsel, zoals in Duitsland, zit er voorlopig dan ook niet in.

5.1 Conclusie

De centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek luidt als volgt:

“Op welke wijze kan de niet-handelende echtgenoot of geregistreerd partner beter beschermd worden tegen schulden uit de wettelijke gemeenschap van goederen die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen van de partner?”

Om tot een beantwoording van deze vraag te komen is allereerst een antwoord geformuleerd op de vraag hoe de niet-handelende echtgenoot of geregistreerde partner naar huidig recht wordt voorzien van bescherming tegen gemeenschapsschulden die zijn ontstaan ten gevolge van onrechtmatige handelingen van de partner. Er kon geconcludeerd worden dat de niet-handelende echtgenoot naar huidig Nederlands recht nauwelijks enige vorm van bescherming geniet. Er is echter wel de mogelijkheid om ingevolge art. 1:103 BW afstand te doen van de gemeenschap, maar gelet op de zeer ingrijpende gevolgen van deze afstand kan er nauwelijks worden gesproken van bescherming.

Vervolgens is er gekeken naar de ontwikkelingen binnen de rechtspraak en de literatuur indien het gaat om gemeenschapsschulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen van een der echtgenoten dan wel geregistreerde partners. Opvallend was dat er in de rechtspraak verschillend wordt omgegaan met het beginsel van verknochtheid. We zien vooral dat er in de lagere rechtspraak nogal wat afwijkingen zijn ten opzichte van de strikte rechtspraak van de Hoge Raad waar nauwelijks ruimte lijkt te zijn voor het aannemen van verknochte schulden aan de zijde van één van beide echtgenoten. Zo is er heel voorzichtig een kentering waarneembaar in de lagere rechtspraak waar meer ruimte lijkt te zijn voor het aannemen van verknochte schulden. In de literatuur wordt deze ontwikkeling deels aangemoedigd, maar anderen zijn hierover zeer kritisch. Van eenduidigheid is dan ook in ieder geval nog geen sprake, maar dit is uiteraard wel gewenst.

Ten slotte is er een rechtsvergelijking gemaakt met het huwelijksgoederensysteem in ons buurland Duitsland. Daaruit kon geconcludeerd worden dat echtgenoten en geregistreerde partners in Duitsland een veel grotere mate van bescherming genieten wanneer het aankomt op schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen. Deze grote verscheidenheid tussen twee buurlanden binnen de Europese Unie valt te verklaren aan de hand van het wettelijk uitgangspunt in beide landen. Zo wordt er in tegenstelling tot het begrip ‘Zugewinnngemeinschaft’ lijkt te veronderstellen, in Duitsland niet uitgegaan van een wettelijke gemeenschap van goederen. In beginsel blijven daar alle goederen en schulden privéaangelegenheden. Partners in Duitsland zijn dan in beginsel ook niet verhaalsaansprakelijk voor schulden die zijn ontstaan door hun partner.

De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek luidt vervolgens op welke wijze echtgenoten en partners beter beschermd zouden kunnen worden. Allereerst is het van belang om na te gaan of echtgenoten en partners wel een betere bescherming behoren te genieten. Trouwt men immers niet for better and worse? Dit uitgangspunt is immers wel de achterliggende gedachte van ons wettelijk hoofdstelsel. Wat houdt dit nu concreet in, for better and worse? Heel simpel gezegd dat er sprake is van gedeelde lusten en gedeelde lasten. Ook ontstane schulden zijn dus ‘part of the deal’. Wil men hieraan ontkomen, dan dient men in principe huwelijkse voorwaarden op te laten stellen bij de notaris.

Ondanks de mogelijkheid om huwelijkse voorwaarden op te laten stellen ben ik echter van mening dat ons allesomvattende hoofdstelsel in zeer schrijnende, uitzonderlijke situaties te weinig bescherming biedt aan echtgenoten en geregistreerde partners. Het feit dat men getrouwd is in gemeenschap van goederen betekent namelijk nog niet dat men te allen tijde medeverantwoordelijk dient te zijn voor elkaars gedragingen. Ondanks de lotsverbondenheid die men aangaat door het sluiten van een huwelijk of een geregistreerd partnerschap, gaat het om een samenlevingsovereenkomst die wordt gesloten door twee individuen. In zeer uitzonderlijke gevallen kunnen mijns inziens de gedraging en de daaruit vloeiende schuld niet los van elkaar gezien worden. Om die reden zou het dan naar mijn mening ook niet reëel zijn om in een dergelijk geval de partner van degene die onrechtmatig gehandeld heeft daar mede voor op te laten draaien. Voorzichtig kan worden geconstateerd in de lagere rechtspraak dat rechters iets coulanter lijken om te gaan met dergelijke situaties, maar toch wordt hier nog geen vaste lijn in getrokken. Het zou in die zin dan ook wenselijk zijn dat er op basis van de redelijkheid en de billijkheid een beperkte ruimte is om schulden als verknocht zijnde aan één van beide partners aan te merken. Wel dient benadrukt te worden dat het gaat om een beperkte ruimte, nu een groot aantal onrechtmatige handelingen voor rekening en risico dient te komen van beide partners. Naar mijn mening zou er dan ook nadrukkelijk sprake moeten zijn van uitzonderlijke en onvoorzienbare situaties om een dergelijke wettelijke uitzondering van toepassing te laten zijn. Dit geldt temeer nu een wettelijke uitzondering de verhaalsmogelijkheden van een crediteur beperkt. Overigens kan een verbeterde bescherming van echtgenoten en geregistreerde partners naast een wetsaanpassing ook op andere wijzen worden bewerkstelligd. In de hiernavolgende paragraaf komt een viertal aanbevelingen aan bod ter zake van een betere bescherming van de niet-handelende partner.

5.2 Aanbevelingen

Betere bescherming voor echtgenoten en geregistreerde partners kan op velerlei manieren worden bewerkstelligd. Enige voorzichtigheid is echter wel geboden wanneer het gaat om aanbevelingen ter bevordering van de bescherming van echtgenoten c.q. geregistreerde partners. Zo dienen de aanbevelingen wel te passen bij onze samenleving en bij onze huidige politieke opvattingen. Aanbevelingen waar op dit moment weinig draagvlak voor is op politiek niveau, zoals een algehele aanpassing van ons huwelijksgoederenstelsel, hebben dan ook geen tot weinig zin gelet op de recente

voorgeschiedenis. Een andere reden om terughoudend te zijn bij het doen van aanbevelingen is de oorspronkelijke wens van de wetgever om de invulling van het begrip verknochtheid aan de doctrine en de rechtspraak over te laten. Enige vorm van creativiteit is nodig om ook op andere wijzen dan via het aanpassen van wetgeving betere bescherming van de niet-handelende partner te bewerkstelligen. Zo zullen we zien dat niet alleen de wetgever kan bijdragen aan een betere bescherming, maar ook bijvoorbeeld gemeentes, notarissen, advocaten en de media. Uiteraard is er ook een zeer belangrijke rol weg gelegd voor echtgenoten en geregistreerde partners zelf. Er dient vooropgesteld te worden dat de keuze om te trouwen in gemeenschap van goederen in beginsel voor eigen risico en rekening van partners zelf komt en niet voor andere partijen.

De eerst volgende aanbeveling strekt tot het opnemen van een wettelijke uitzondering ten behoeve van gedupeerde echtgenoten en geregistreerde partners indien er schulden zijn ontstaan. De overige drie aanbevelingen zijn met name preventief van aard, in die zin dat zij zoveel mogelijk juridische problemen op het gebied van het huwelijksvermogensrecht proberen te voorkomen.

5.2.1 Een wettelijke uitzondering

Het invoeren van een wettelijke uitzondering ten behoeve van schulden die voortvloeien uit onrechtmatige gedragingen zou een zeer efficiënte verbetering van het beschermingsgehalte betekenen. Bovendien brengt het invoeren van een wettelijke regeling ook andere voordelen met zich mee. Zo kan de rechtsonzekerheid die is ontstaan op het gebied van verknochte schulden voor een deel worden weggenomen door het invoeren van een dergelijke regeling. De wetgever heeft in de eerste instantie bewust er voor gekozen om de invulling van het begrip verknochtheid over te laten aan de doctrine en de rechtspraak. Echter, gelet op de verscheidenheid van meningen in de literatuur en gelet op de verscheidenheid van uitspraken over dit onderwerp is het mijns inziens gewenst dat de wetgever de invulling in dit geval niet langer geheel overlaat aan de doctrine en de rechtspraak.

In wat voor situaties is een wettelijke uitzondering nu eigenlijk gewenst? Onrechtmatige handelingen kennen vele verschillende gradaties. Een groot aantal schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen komt niet in aanmerking voor verknochtheid. Zo kunnen veel onrechtmatige handelingen in principe aangemerkt worden als zogenaamde ‘risicoaansprakelijkheden’. Denk hierbij bijvoorbeeld aan kapotte ruiten, geringe brandschade, autoschade, verkeersboetes etc. Deze gedragingen vormen typische voorbeelden van de lotsverbondenheid tussen partners in negatieve zin. Dergelijke schadeposten behoren nu eenmaal tot de normale risico’s van een samenlevingsvorm en kunnen in beginsel niet in aanmerking komen als verknochte schulden. Bovendien zijn dergelijke gedragingen niet van dien ernstige aard dat zij in aanmerking komen voor een wettelijke uitzondering. De omstandigheden van het geval spelen echter een belangrijke rol bij de invoering van een

wettelijke uitzondering. Het wordt namelijk een ander verhaal indien een van beide partners met een flinke slok alcohol zonder zijn of haar partner achter het stuur kruipt en vervolgens een ernstig ongeval veroorzaakt. In de besproken jurisprudentie zagen we dat dit niet ernstig genoeg werd bevonden, maar naar mijn mening kan hierover getwist worden, met name indien er slachtoffers vallen. Daarnaast kunnen verschillende factoren een bepalende rol spelen zoals de vraag of de partner op de hoogte was van het overmatige alcoholgebruik en of de partner dit min of meer heeft gedoogd. Een dergelijke casus is in ieder geval een discussie waard om te bekijken of schulden die voortvloeien uit een dergelijk ongeval kunnen leiden tot verknochte schulden. Naast autoschade kan men namelijk ook denken aan andere schulden die zijn ontstaan nu de verzekeringsmaatschappij geen geld zal uitkeren als het ongeval is te wijten aan overmatig alcoholgebruik.

Men kan ook aan extremere gevallen van onrechtmatige handelingen denken, zoals het voorbereiden en het uitvoeren van terroristische aanslagen. Erg genoeg lijkt de samenleving hier namelijk steeds vaker door opgeschrikt te worden. Denk bijvoorbeeld aan de bomaanslag in Boston tijdens een marathonevent in april 2013.¹⁴⁹ Naast het feit dat er dodelijke slachtoffers zijn gevallen, zijn veel mensen voor hun leven lang gewond geraakt. Niet alleen hebben zij psychische schade geleden, maar zij zullen doorgaans de rest van hun leven dure medische zorg behoeven en dit zal leiden tot enorme schadeclaims. Dergelijke schulden komen naar mijn mening in aanmerking voor verknochte schulden. Toch kan ook over een dergelijke casus nog steeds getwist worden. Hoe ver gaat de verantwoordelijkheid van de partner namelijk indien de echtgenoot moslimextremist wordt? Een dergelijke ontwikkeling kan een echtgenoot nauwelijks ontgaan, nu de partner zich wellicht vreemd zal gedragen, veel afwezig zal zijn en een groot deel van de dag bezig zal zijn met de uitoefening van zijn geloof. Het is in beginsel dan ook de verantwoordelijkheid van een echtgenoot om op dat moment op enigerlei wijze actie te ondernemen, bijvoorbeeld door het doen van een melding bij de politie of bij de algemene inlichtingen- en veiligheidsdienst. Later kan de partner dan niet verweten worden dat er geen actie is ondernomen of dat de handelingen zijn gedoogd door de partner. Tegelijkertijd zal ingrijpen niet altijd gemakkelijk zijn zonder zelf mogelijk ook slachtoffer te worden van het extremisme.

Al met al zien we dat er bij iedere situatie opnieuw een discussie mogelijk lijkt te zijn. Bij schulden die voortvloeien uit onrechtmatige handelingen zal telkens een individuele toetsing plaats dienen te vinden, waarbij de omstandigheden van het geval een zeer belangrijke rol

¹⁴⁹ Op 15 april 2013 werd Boston opgeschrikt toen er meerdere bomaanslagen plaatsvonden tijdens de marathon van Boston. Vlak voor de finishlijn kwamen twee bommen tot explosie ten gevolge waarvan vele mensen gewond zijn geraakt en er zelfs drie dodelijke slachtoffers zijn gevallen. Het bleek een terroristische aanslag te zijn met zelfgemaakte bommen, gepleegd door twee broers met een Tsjetsjeense afkomst.

spelen. Het invulling geven aan een wettelijke uitzondering zou dan ook het beste gepaard gaan met een aantal gezichtspunten die de Hoge Raad nader dient te bepalen.

Verschillende criteria kunnen van belang zijn om te toetsen of een wettelijke uitzondering van toepassing kan zijn. De onderstaande niet-limitatieve opsomming geeft hier een indicatie van:

- het gaat om onrechtmatige handelingen;
- de onrechtmatige handeling valt niet in de risicosfeer tussen partners;
- de benadeelde partner heeft niet meegeprofiteerd van de handelingen;
- de partner was niet op de hoogte van de handeling of hoefde er niet van op de hoogte te zijn;
- de onrechtmatige handeling was jegens de partner of jegens naaste familieleden gericht.

Het invoeren van een wettelijke uitzondering brengt uiteraard een wetswijziging met zich mee. Nu de omvang en de uitzonderingen op de gemeenschap van goederen in art. 1:94 BW staan, is de keuze voor een aanpassing van art. 1:94 BW de meeste logische. Specifiek zal het daarbij gaan om een aanpassing van art. 1:94 lid 3 BW nu deze bepaling gaat over de verknochtheid van goederen en schulden. Voor een dergelijke wijziging is uiteraard een wetsvoorstel nodig en het is maar de vraag wie zich daaraan zal durven te wagen gelet op de recente politieke discussie over de omvang van de gemeenschap van goederen. Maar tegelijkertijd brengt een dergelijke wetswijziging geen ingrijpende gevolgen met zich mee nu het slechts gaat om één artikel. Bovendien is bij de bespreking van het wetsvoorstel tot aanpassing van de algehele gemeenschap van goederen de verknochtheid van schulden nauwelijks aan bod geweest.

Het onderstaande voorbeeld is een voorbeeld van hoe een dergelijke wetswijziging eruit zou kunnen zien:

Huidige art. 1:94 lid 3 BW

Goederen en schulden die aan een der echtgenoten op enigerlei bijzondere wijze verknocht zijn, vallen slechts in de gemeenschap voor zover die verknochtheid zich hiertegen niet verzet.

Voorgestelde art. 1:94 lid 3 BW

Goederen en schulden die aan een der echtgenoten op enigerlei bijzondere wijze verknocht zijn, vallen slechts in de gemeenschap voor zover die verknochtheid zich hiertegen niet verzet. Indien de aard van een schuld onlosmakelijk verbonden is met één der echtgenoten kan deze schuld eveneens op enigerlei bijzondere wijze verknocht zijn, indien sprake is van uitzonderlijke en onvoorzienbare omstandigheden.

Het bovenstaande voorstel omtrent art. 1:94 lid 3 BW illustreert dat er voldoende ruimte overblijft voor de rechtspraak en de doctrine om verdere invulling te geven aan de bepaling gelet op de open normen. Er wordt dan ook niet direct afbreuk gedaan aan de voormalige wens van de wetgever om de invulling verder over te laten aan de rechtspraak en de doctrine. Bovendien zou de wetgever hiermee mijns inziens een knoop doorhakken die aansluit bij de maatschappelijke ontwikkelingen en tegelijkertijd geen afbreuk doet aan ons huwelijksgoederenstelsel.

5.2.2 Een verplicht keuzestelsel

Naast de zojuist voorgestelde wettelijke uitzondering volgt nu een aantal minder ingrijpende wijzigingen die indirect kunnen leiden tot het verbeteren van de bescherming van echtgenoten jegens schulden. De eerstvolgende aanbeveling die aan bod komt is het invoeren van een verplicht keuzestelsel wanneer het gaat om de verschillende huwelijksgoederenstelsels.

Zoals reeds besproken in het tweede hoofdstuk van dit onderzoek zijn partners niet verplicht om aan te geven op welke wijze zij met elkaar in het huwelijksbootje willen stappen. Echtgenoten trouwen in Nederland automatisch in gemeenschap van goederen, zonder dat zij daarvoor expliciet een keuze dienen te maken. Indien echtgenoten of partners niet wensen om in gemeenschap van goederen te trouwen, dan dienen zij zelf aan te geven dat zij onder huwelijkse voorwaarden willen trouwen. Een bepaalde groep mensen kiest bewust niet voor het opstellen van huwelijkse voorwaarden. Zij hebben bijvoorbeeld principiële bezwaren tegen het opstellen van huwelijkse voorwaarden of zij hebben simpelweg een beter gevoel bij de keuze om te trouwen in gemeenschap van goederen. Naast de groep mensen die wel bewust nagedacht heeft over het huwelijksgoederenregime, is er ook een groep mensen die niet tot weinig heeft nagedacht over de verschillende mogelijkheden. Vooral deze laatste groep mensen kan wel eens voor verrassingen komen te staan indien er schulden ontstaan tijdens het huwelijk of indien er schulden blijken te zijn waar één van beide echtgenoten niets van af wist. Het verplicht aanbrenge van een keuze voor het opstellen van huwelijkse voorwaarden of voor te trouwen in gemeenschap van goederen zou deze groep mensen dan ook verplichten om stil te staan bij de verschillende mogelijkheden. Het invoeren van een dergelijk keuzestelsel zou relatief weinig bezwaren met zich mee dienen te brengen nu dit gemakkelijk gecombineerd zou kunnen worden met de aangifte van het huwelijk of partnerschap. Het gaat hier dus om een preventief middel waarmee de aanstaande echtgenoten en geregistreerde partners worden gestimuleerd om een doordachte keuze te maken. Indien partners op een later moment echter van gedachte veranderen, zouden zij hun keuze kunnen wijzigen. Partners kunnen nu immers ook op ieder moment huwelijkse voorwaarden laten opstellen. Het primaire doel van de verplichte keuzestelling is dan ook niet dat aanstaande echtgenoten of

geregistreerde partners een definitieve keuze maken, maar dat zij goed nadenken over hun keuze.

5.2.3 Meer nadruk op de informatieplicht van de overheid (zowel voor als tijdens huwelijk)

De overheid heeft een monopoliepositie wanneer het aankomt op het sluiten van huwelijken. Er mag dan ook meer nadruk komen te liggen op de informatieplicht van de overheid om aanstaande echtgenoten en geregistreerde partners te voorzien van informatie over de keuzemogelijkheden die zij hebben wanneer het aankomt op de keuze voor een huwelijksgoederenstelsel. Het aanbieden van informatie op de website van de Rijksoverheid is naar mijn mening onvoldoende om deze informatieplicht op de juiste wijze te vervullen. Bij het invulling geven aan deze informatieplicht kan de ambtenaar van de burgerlijke stand eventueel een belangrijke rol vervullen. Zo kan van de ambtenaar van de burgerlijke stand bijvoorbeeld verwacht worden dat hij of zij standaardinformatie verschaft over de belangrijkste verschillen en over de belangrijkste risico's van de verschillende keuzemogelijkheden. Hiertoe is gelegenheid indien aanstaande echtgenoten of aanstaande partners bij de gemeente te kennen geven dat zij met elkaar een in de wet verankerde samenlevingsvorm willen sluiten, ook wel de aangifte van het huwelijk of het geregistreerd partnerschap genoemd. Het verschaffen van informatie door de ambtenaar van de burgerlijke stand zou goed te combineren zijn met de verplichte keuze die partners dienen te maken met betrekking tot het huwelijksgoederenstelsel. Zo zou de ambtenaar van de burgerlijke stand eerst uitleg kunnen geven over de beide stelsels en zou hij of zij gelegenheid kunnen bieden tot het stellen van vragen. Vervolgens kunnen de aanstaande echtgenoten of geregistreerde partners een keuze aanbrengen. In de nabije toekomst is de kans groot dat aangifte van het huwelijk of aangifte van het geregistreerd partnerschap digitaal gaat geschieden. Dit biedt minder mogelijkheden om informatie op maat te verstrekken of om vragen te beantwoorden. Wel kan er anderszins creatief worden ingespeeld op deze digitale ontwikkelingen door bijvoorbeeld de partners een vragenlijst met meest gestelde vragen of een digitale test aan te bieden om de wensen van de partners te achterhalen. Ook eventuele brochures over de verschillende stelsels zouden digitaal aangeboden kunnen worden.

Naast dat gemeentes zelf meer informatie gaan verschaffen is het ook denkbaar dat zij als een soort verbinding fungeren tussen de aanstaande echtgenoten en de notariskantoren en advocatenkantoren uit de regio. Zo kunnen gemeentes afspraken maken met notariskantoren om een vrijblijvend gesprek van ca. 30 minuten aan te bieden. Dit zou een win-winsituatie kunnen opleveren voor beide partijen. Gemeentes zouden daarmee namelijk kunnen voldoen aan hun informatieplicht en notarissen kunnen financieel voordeel behalen nu zij klanten over de vloer krijgen die anders wellicht niet de gang naar de notaris zouden hebben gemaakt. In

plaats van een vrijblijvend gesprek zou er ook gedacht kunnen worden aan het geven van een maandelijkse informatiebijeenkomst op het gemeentehuis om zodoende kostenbesparend te werk te gaan. Een dergelijke lezing kan tevens worden verzorgd door advocatenkantoren in de regio.

Het is overigens niet alleen van belang dat de overheid aanstaande echtgenoten en geregistreerde partners informeert, maar het is evenzeer van belang dat de overheid aanstuurt op het opstellen van huwelijkse voorwaarden tijdens het huwelijk. Het opstellen van huwelijkse voorwaarden is voor veel partner niet vanzelfsprekend, al helemaal niet indien zij al jaren met elkaar getrouwd zijn. Maar wat nu indien één van beide partners werkloos raakt of een eigen bedrijf wil opstarten? Voor veel partners geeft dit niet direct aanleiding om hun huwelijksvermogensstelsel opnieuw te herzien. Het zou dan ook niet ondenkbaar zijn indien de overheid anticipeert op dergelijke situaties door middel van het sturen van brieven. Dit kan bijvoorbeeld gekoppeld zijn aan het aanvragen van een uitkering of aan het inschrijven van een bedrijf bij de Kamer van Koophandel. Naar mijn mening houdt de informatieplicht van de overheid in ieder geval niet op nadat partners eenmaal een keuze hebben aangebracht. Het is namelijk van belang voor partners om tijdens het huwelijk of partnerschap de keuze voor het huwelijksgoederenstelsel te herzien indien er bepaalde wijzigingen zijn opgetreden. Naast het feit dat partners zelf verantwoordelijkheid zijn om op bepaalde wijzigingen te anticiperen, zou de overheid daar naar mijn mening tevens sturing aan kunnen geven.

Ten slotte zou er in het algemeen meer aandacht mogen komen voor de informatie- en zorgplicht van de overheid op dit gebied. Opvallend is namelijk dat de informatie- en zorgplicht van de notarissen de laatste tijd wel een actueel item is. Zo mag van een notaris worden verwacht dat zijn werkzaamheden meer omvatten dan een zakelijke toelichting op de inhoud van de akte.¹⁵⁰ De notaris is namelijk ook gehouden om een verdergaande toelichting te geven over de eventuele gevolgen en risico's die bijvoorbeeld het opstellen van bepaalde huwelijkse voorwaarden met zich mee brengen. Zo is het van belang dat huwelijkse voorwaarden niet te eenzijdig worden opgesteld, in die zin dat alleen rekening wordt gehouden met de belangen van één van beide partners. De zwaarwegende zorgplicht van notarissen blijkt onder meer uit het feit dat met regelmaat notarissen uit hun ambt worden gezet omdat zij niet hebben gehandeld zoals van een notaris mag worden verwacht. Deze nadruk op de informatie- en zorgplicht van notarissen is mijns inziens een goede ontwikkeling. Opmerkelijk is dan ook dat er wel degelijk wordt gehamerd op de relatief vergaande informatieplicht van notarissen bij het opmaken van huwelijkse voorwaarden, maar dat er tegelijkertijd zonder enige vorm van advisering gekozen kan worden om te trouwen in gemeenschap van goederen. Het zou mijns

¹⁵⁰ Wortmann 2009, p. 129.

inziens dan ook een goede ontwikkeling zijn indien er meer nadruk komt te liggen op de informatieplicht van de overheid bij de keuze voor een wettelijk huwelijksgoederenstelsel. Een ambtenaar van de burgerlijke stand is dan wel geen notaris, maar zoals hierboven is beschreven kan het bieden van informatie op velerlei manieren geschieden. Een creatieve bijdrage vanuit gemeentes op dit punt zou dan ook zeer wenselijk zijn.

5.2.4 Imagoverbetering van huwelijkse voorwaarden

Huwelijkse voorwaarden zijn bij uitstek de mogelijkheid om te voorkomen dat men aansprakelijk wordt voor elkaanders schulden. Bij het opstellen van huwelijkse voorwaarden is het van groot belang dat beide partijen goed zijn geïnformeerd door de notaris over de inhoud en de gevolgen van de door hen opgemaakte huwelijkse voorwaarden. Zo niet, dan kunnen de gevolgen van huwelijkse voorwaarden soms heel desastreus uitpakken voor één van beide partijen, maar dit geldt evenzeer indien men trouwt in gemeenschap van goederen. Huwelijkse voorwaarden zijn niet erg populair in Nederland. Dit valt af te leiden uit de cijfers waaruit blijkt dat een overgroot deel van de huwelijken wordt gesloten in gemeenschap van goederen. Wellicht kan dit te maken hebben met het enigszins negatieve imago dat met het opstellen van huwelijkse voorwaarden samenhangt of met het feit dat veel mensen niet weten wat het opstellen van huwelijkse voorwaarden nu precies inhoudt. Sommige partners vinden het nu eenmaal vanzelfsprekend dat zij met elkaar in gemeenschap van goederen trouwen en zij kiezen om die reden niet voor huwelijkse voorwaarden. Er zijn echter ook partners die principiële bezwaren hebben tegen het opmaken van huwelijkse voorwaarden, bijvoorbeeld omdat zij het zien als een motie van wantrouwen. Vooral voor deze laatste groep mensen kan imagoverbetering er voor zorgen dat de principiële bezwaren tegen huwelijkse voorwaarden verminderen of zelfs verdwijnen. Allereerst zou goede informatieverschaffing indirect kunnen leiden tot een imagoverbetering van huwelijkse voorwaarden. Daarnaast zou de overheid het opstellen van huwelijkse voorwaarden meer kunnen stimuleren, door bijvoorbeeld het uitzenden van een reclamespotje waarin de voordelen van huwelijkse voorwaarden in bepaalde gevallen worden uiteengezet. Hierbij kan men denken aan de situatie waar bij één van beide partners zijn eigen bedrijf wil starten. Tijdens het reclamespotje van de Rijksoverheid kan bovendien tevens worden verwezen naar meer informatie op www.rijksoverheid.nl.

Een andere reden waarom aanstaande echtgenoten en geregistreerde partners wellicht terughoudend zijn, zijn de kosten van het opstellen van huwelijkse voorwaarden. Trouwen is immers in veel gevallen al niet goedkoop en voor sommige partners zijn de kosten van het opstellen van huwelijkse voorwaarden een reden om het niet te doen. De hoge kosten dragen dan ook niet bij aan een imagoverbetering van huwelijkse voorwaarden. Wellicht zouden gemeentes kunnen meedelen in de kosten van de notariële akte nu het voor de gemeente

immers ook geld oplevert indien men in een bepaalde gemeente wil trouwen. Naar mijn mening kan de prijs van huwelijkse voorwaarden echter niet opwegen tegen de prijs die men betaalt indien men mee dient te betalen aan schulden die zijn veroorzaakt door onrechtmatige handelingen van de partner.

5.3 Tot slot

Met het bieden van meer bescherming aan echtgenoten en geregistreerde partners hoeft geen geweld te worden aangedaan aan ons huidige huwelijksgoederensysteem. Men trouwt nog steeds for better and worse en dit betekent naar Nederlands recht dat echtgenoten en geregistreerde partners ook elkaanders schulden met zich mee dragen. Alleen in uitzonderlijke en onvoorzienbare situaties zou de door mij voorgestelde wettelijke uitzondering van toepassing kunnen zijn. De overige aanbevelingen doen vooral een beroep op de creativiteit van gemeentes en van de overheid en daarvoor zijn geen ingrijpende wetswijzigingen nodig. Het is overigens niet ondenkbaar dat de discussie over ons wettelijke huwelijksgoederensysteem over een aantal jaar opnieuw oplaait. Wellicht vindt in de toekomst dan wel de overgang plaats naar een beperkte gemeenschap van goederen, zoals aanvankelijk is voorgesteld met het eerdere wetsvoorstel tot aanpassing van de wettelijke gemeenschap van goederen. Maar ook dan zullen echtgenoten en geregistreerde partners nog steeds verhaalsaansprakelijk gehouden kunnen worden voor schulden die gedurende het huwelijk ontstaan ten gevolge van onrechtmatige handelingen. Concluderend blijft ook dan een wettelijke uitzondering op dit punt gewenst.

Literatuurlijst

Hieronder volgt een lijst van de aangehaalde literatuur:

Boeken

Asser- de Boer 2010

Asser- de Boer, *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 1. Personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2010.

Beck 2010

C.H. Beck, *Münchener Kommentar zum BGB* 6, § 1363, auflage 2013.

Boele- Woelki 2007

K. Boele-Woelki, *Huwelijk of geregistreerd partnerschap*, Kluwer: Deventer 2007.

Burght 2002

G. van der Burght & J.E. Doek, *Personen en familierecht*, Pitlo deel 1, Deventer: Kluwer 2002.

Burght 2003

Gr. van der Burght, *Kort overzicht van het huwelijksvermogensrecht*, Deventer: Kluwer 2003.

Koens & Vonken 2012

M.J.C. Koens & A.P.M.J. Vonken, *Personen en familierecht. Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2012.

Kraan 2012

C.A. Kraan, *Het huwelijksvermogensrecht*, Groningen: Gouda Quint 2012.

Luijten 1998

E.A.A. Luijten, *Het Nederlandse personen- en familierecht*, deel 2, W.E.J. Tjeenk Willink 1998.

Mourik & Verstappen 2006

M.J.A. van Mourik & L.C.A. Verstappen, *Handboek Nederlands vermogensrecht bij scheiding*, Deventer: Kluwer 2006.

Mourik 2009

M.J.A. van Mourik, *Monografieën Privaatrecht 12*, Deventer: Kluwer 2009.

Mourik & Nuytinck 2009

M.J.A. van Mourik & A.J.M. Nuytinck, '*Personen- en familierecht, huwelijksvermogensrecht en erfrecht*', Deventer: Kluwer 2009.

Schonewille 2012

F. Schonewille, 'Partijautonomie in het relatievermogensrecht', Maklu uitgevers: Apeldoorn 2012.

Sonneweldt & Zuiderwijk 2005

F. Sonneweldt & J.C.L. Zuiderwijk, 'Internationale aspecten van schenkings- en successierecht', Kluwer: Deventer 2005, p. 232.

Wortmann 2009

S.F.M. Wortmann, *Wet & Rechtspraak Personen en familierecht*, Deventer: Kluwer 2009.

Wortmann 2012

S.F.M. Wortmann, Th.M. de Boer, J.E. Doek, E.N. Frohn, G.R. de Groot, I. Jansen, M.J.C. Koens, B.E. Reinhartz, A.L.G.A. Stille, H. Vat, P. Vlaardingerbroek en A.P.M.J. Vonken, '*Groene serie Personen- en Familierecht*', Kluwer 2012, via Kluwer navigator.

Wortmann - Van Duijvendijk-Brand 2009

S.F.M. Wortmann & Van Duijvendijk-Brand, '*Compendium van het personen- en familierecht*', Deventer: Kluwer 2009.

Zonneberg 2009

L.H.M. Zonneberg, '*Het verrekenbeding*', Deventer: Kluwer 2009, p. 31.

Tijdschriftartikelen**Breederveld 2009**

B. Breederveld, 'De aanpassing van de algehele gemeenschap van goederen', *FJR* 2009/28, p. 66-70.

Mourik 2012

M.J.A. van Mourik, 'Vernieuwd huwelijksvermogensrecht', *WPNR* 2012/6913.

Nuytinck 2003

A.J.M. Nuytinck, 'De derde tranche van de herziening van het huwelijksvermogensrecht', *FJR* 2003, nr. 7/8, p. 150-156.

Nuytinck 2008

A.J.M. Nuytinck, 'Hoe nu verder met het onthoofde wetsvoorstel 28 867 (Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen)?', *WPNR* 2008/6773.

Nuytinck 2008

A.J.M. Nuytinck, 'De zeer sterk verknochte overbruggingsuitkering', *Ars Aequi*, juni 2008, p. 442-447.

Reijen 2011

T.F.H. Reijen, 'Verknochtheid en de omvang van de huwelijksgemeenschap (II)', *WPNR* 2011/6903.

Vegter 1993

J.B. Vegter, 'Verknochtheid van schulden in echtscheidingssituaties', *WPNR* 1993/6110.

Overige publicaties

Breederveld 2008

B. Breederveld, '*De huwelijksgemeenschap bij echtscheiding*', (diss. Amsterdam VU), Boom juridische uitgevers Den Haag 2008.

Gisolf 1974

Zie R.C. Gisolf, '*Verknochtheid in het huwelijksvermogensrecht*, (diss. Groningen)', H.D. Tjeenk Willink: Groningen 1974.

Parlementaire stukken

Kamerstukken II 1965/66, 8436, nr. 3, p.9.

Kamerstukken II 2002/03, 28 867, nr. 3.

Kamerstukken II 2005/06, 28 8678, nr. 9.

Kamerstukken II 2007/08, 28 867, nr. 14.

Kamerstukken II 2007/08, 28 867, nr. 68.

Handelingen II 2008/09 nr. 3 p. 179.

Jurisprudentie

Hoge Raad

HR 23 december 1988, *NJ* 1989, 700.

HR 18 oktober 1991, *LJN* ZC0371.

HR 25 juni 1993, *NJ* 1994, 31.

HR 17 oktober 2008, *LJN* BE9080.

HR 30 maart 2012, *LJN* BV1749.

HR 7 december 2012, *LJN* BY0957.

Gerechtshoven

Hof Arnhem 15 juli 2004, *LJN* AR6787.

Hof 's-Gravenhage 22 november 2006, *LJN* AZ4511.

Hof 's-Gravenhage 7 mei 2008, *LJN* BD5396.

Hof 's-Hertogenbosch, 1 juli 2008 *LJN* BD8635.

Hof Amsterdam 6 januari 2009, *LJN* BI2083.

Hof 's-Gravenhage 13 juli 2011, *RFR* 2011/125.

Hof 's-Gravenhage, 15 februari 2012, *LJN* BV9407.

Hof 's-Gravenhage 16 mei 2012, *LJN* BY5017

Rechtbanken

Rb. Haarlem 21 april 2009, *LJN* BJ1037

Rb. Rotterdam 29 juli 2009, *LJN* BJ4187.

Rb 's-Gravenhage 26 mei 2011, *LJN* BQ6615.

Rb. Leeuwarden, 22 mei 2012, *LJN* BW7805.

Rb 's-Gravenhage 19 september 2012, *LJN* BY0096.

Rb. Maastricht 26 september 2012, *LJN* BX9399.

Rb. Haarlem 13 november 2012, *LJN* BY4518, *RFR* 2013/24.

Rb. Utrecht 13 maart 2013, *LJN* BZ5045

Regelgeving

Burgerlijk Wetboek

Bürgerliches Gezetzbuch

Elektronische bronnen

- <<http://www.couples-europe.eu/nl/germany/topics>>
- <<http://www.scheidung-kompetent.de/infoscheidung/vermogen-und-schulden/>>
- <http://www.notar-recht.de/pressemitteilungen_archiv/details/32/ehevertrag/>
- <<http://www.hgra.de/aktuell/informationen/die-haftung-fuer-schulden-des-ehegatten-in-der-ehe.html>>
- <<http://www.uni-muenster.de/NiederlandeNet/nl-wissen/rechtjustiz/vertiefung/familienrecht/ehegueterrecht.shtml>>